



**Üstün Yetenekli Çocuğa Ebeveynlik Sürecinde Duygusal Emek Deneyimi Üzerine Fenomenolojik Araştırma:
Bir Çocuk Yetiştirme Ehliyeti Denemesi**

Ayşe Betül TANRIVERDİ*

Özet

Üstün yetenekli çocukların akranlarına göre yetenek, davranış ve ilgi bakımından farklılaşması ebeveynler için duygusal emek sürecini meydana getirmektedir. Bu kapsamda ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla deneyimlerini nasıl yorumladıkları, üstün yetenekli çocuğun onlar için değerinin nasıl olduğu araştırmanın temel problemidir. Çalışmanın örneklem grubu 15 kişi olup nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve fenomenolojik analiz yapılmıştır. Veriler, MAXQDA 2024 sürümüyle kodlanmış, fenomenlerin ardına yorumlanarak özetlenmiştir. Toplamda yedi tane fenomen kodlanmış olup bu fenomenler Hochschild'in duygusal emek, ikinci vardiya ve üçüncü vardiya teorisi altında açıklanmıştır. Ebeveynler, erken konuşma, hızlı öğrenme, ilgi alanlarının yaşlılarından farklı olması gibi etmenlerle çocuklarının üstün yetenekli olduğunu fark etmektedir. Çocukların üstün yetenekli olduğunu öğrenmek, ebeveynlerin hayatında büyük değişiklikler yaratmamakta, fakat çocukların özgüvenini ve okuldaki saygınlığını artırdığı ifade edilmektedir. Ebeveynler, çocukların ihtiyaçlarını karşılamak için oldukça çaba göstermekte ancak bazen, eğitim sistemindeki fırsatlar nedeniyle, kendilerini yetersiz hissetmektedir. Üstün yetenekli çocuklar aileleri, akrabaları ve yakın çevreleri tarafından genellikle olumlu karşılanmaktadır, fakat bazı ebeveynlerin çocuklarının farklılığını öne çıkarmaktan çekindikleri görülmektedir. Ebeveynler, çocuklarının istemediği davranışları sergilemesi karşısında duygularını yönetmeye çalışarak sakin kaldıkları, zaman zaman tepkilerini gösterdikleri, sinirlendikleri belirtilmiştir. Bu unsurlar üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin duygusal emek sarf ettiğini ve çocuk yetiştirme şekillerini ortaya koymaktadır. Ayrıca Ç sınıfı ehliyetinin anlamını ve gerekliliğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Üstün Yetenekli Çocuk, Ebeveynlik Deneyimi, Duygusal Emek, Fenomenoloji, Çocuk Yetiştirme Ehliyeti.

Phenomenological Research On Emotional Labor Experience In The Process Of Parenting A Gifted Child: An Essay On Child Raising Expertise

Abstract

The emotional labor process occurs as gifted children differentiate themselves from their peers in terms of their abilities, behaviors, and interests. A fundamental issue is how parents interpret their experiences with their gifted children and how they learn to support and nurture their children's gifted abilities. The study group consisted of 15 participants, and a phenomenological analysis was conducted as part of the qualitative research approach. The data was coded using the MAXQDA 2024 version and was interpreted and summarized based on the identified themes. A total of seven themes were coded and explained within the framework of Hochschild's emotional labor, second-shift, and third-shift theories. Parents recognize that their children are gifted based on early speech development, fast learning, and interests that differ from those of their peers. Learning that their children are gifted does not bring essential changes to parents' lives, but it is noted that it enhances children's self-confidence and prestige at school. Parents make considerable efforts to meet their children's needs; however, they sometimes feel inadequate due to limitations in the education system. While gifted children are generally received positively by their families, relatives, and close circles, some parents appear hesitant to emphasize their children's differences. It has been observed that parents try to remain calm and manage their emotions when their children exhibit unwanted behavior, but at times, they react with frustration or anger. These elements demonstrate the emotional labor parents of gifted children engage in, how they raise their children, and how they navigate these challenges within their parenting roles. It also demonstrates the meaning and necessity of a class C licence for child rearing.

Keywords: Gifted Child, Parenting Experience, Emotional Labor, Phenomenology, Child Raising Licence.

*Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, Genel Gazetecilik Anabilim Dalı, Sivas / Türkiye, abetultanriverdi@cumhuriyet.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-5046-4618

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz / To cite this article (APA):

Tanriverdi, A. B. (2025). Üstün Yetenekli Çocuğa Ebeveynlik Sürecinde Duygusal Emek Deneyimi Üzerine Fenomenolojik Araştırma: Bir Çocuk Yetiştirme Ehliyeti Denemesi, *Külliyeye*, 6(2), 239-272.

<https://doi.org/10.48139/aybukulliyeye.1621124>

Makale Bilgisi / Article Information

Geliş / Received	Kabul / Accepted	Türü / Type	Sayfa / Page
16 Ocak 2024	20 Mayıs 2025	Araştırma Makalesi	239-272
16 January 2024	20 May 2025	Research Article	

Extended Abstract

In this study, the social interactions and emotional experiences of the gifted child within the family are evaluated from the parents' perspectives. Thus, the emotional labour process of parents is discussed. Accordingly, the emotional labour process in the family relationships of the gifted child, the way the child is raised and the distribution of tasks within the family are discussed. In the study, a qualitative research method was used and a deductive approach was taken from the theoretical basis. The study is based on Arlie Hochschild's concepts of emotional labour (2003), second shift (2012) and third shift (2001). The approach of the research is phenomenological design.

How the child is raised in the family and the management of emotions is expressed metaphorically by the researcher as 'child-rearing licence.' Accordingly, the 'child licence' experiences of gifted children with their parents and social environment are discussed in the context of emotions. The systematic presentation of parenting experiences sheds light on the role modelling or reconsideration of weaknesses in the upbringing of gifted and non-gifted children.

The sampling type in the interview is deliberate and snowball sampling from non-probability based sampling types. It consists of 15 people in total. The participants are mostly women, undergraduate, postgraduate graduates and teachers. Their children are quiet, diversity-loving individuals in the 8-13 age group.

The phenomenon of giftedness was analysed as a phenomenon. Phenomenological and thematic analysis was used in the data analysis process. The data obtained were brought together, coded with MAXQDA 2024 version, and reduced to a meaningful thematic phenomenon with the problem and purpose of the research. The code cloud and single case model obtained with MAXQDA 2024 version were created and presented to the reader visually. In the research, phenomenological analysis according to Miller's (2003) six stages and thematic analysis according to Braun and Clarke's (2022) approach were used.

The fact that the parents were mostly educators made it easier to recognise their gifted children. The child's different behaviour from other children and developmental characteristics facilitated the recognition of the child. Families generally tend to treat their gifted children differently and with privilege. For them, having a gifted child has a privileged place; families generally feel honoured and happy with their children. The discovery of a child's giftedness means an increase in self-confidence and prestige at school. Older children are more interested in technology and do not like travelling. Families pay attention to the emotional and academic development of their gifted children and emphasise the importance of time management. They state that they do not share the situation with their social environment, that they accept it as normal, and that the meaning of being a gifted student is not sufficiently known in their environment. Parents stated that they avoid sharing information about their children on social media accounts. This environment of consciousness, on the other hand, congratulated the child's success and

they stated that they planned to prepare their own children for exams. It is seen that the giftedness of the child is mostly welcomed by the family and close environment, but it is also seen that the level of awareness and knowledge on the subject should be increased.

Within the scope of emotional labour, it is seen that the time spent by the parents with their children are activities related to educational life rather than socio-cultural activities. Parents pay attention to activities that meet the interests and needs of their children. Within the scope of the second shift, it can be stated that mothers mostly assume responsibility for the care and homework of their children and this situation is related to traditional culture. In the third shift, the participants felt inadequate because their children had different perspectives. However, some parents stated that they were able to meet all the needs of their children and did not feel inadequate. Parents who make joint decisions with their spouses and who are educators state that they do not feel inadequate in meeting their children's needs.

Giriş

Aile yapısı ve sosyal çevre, ebeveynler tarafından algılanma şekli, duygu yönetimi ve aile içindeki görev dağılımı, çocuğun yetiştirilmesinde, ebeveynlik deneyimlerini olumlu veya olumsuz düzeyde belirlemektedir. Çocuğun aile içinde nasıl yetiştirildiği, hislerin yönetimi araştırmacı tarafından “Ç sınıfı ehliyet” şeklinde metaforik bir anlatımla ifade edilebilir. Bu doğrultuda, üstün yetenekli çocukların ebeveynleriyle ve sosyal çevresiyle “Ç sınıfı ehliyeti” deneyimleri duygular bağlamında ele alınmaktadır.

İngilizce ifadeyle “gifted children” olan bireyler Türkçe literatürde, iki farklı ifadeyle özel yetenekli veya üstün yetenekli çocuklar olarak yer almaktadır. Ağırlıklı olarak özel yetenekli çocuk ifadesi Milli Eğitim Bakanlığı (2017) yayınlarında kullanılırken, üstün yeteneklilik ifadesi ise Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (Özbay, 2013) yayınlarında yer almaktadır. Bu çalışmada ise üstün yetenekli çocuklar ifadesi tercih edilmektedir. Üstün yetenekli çocuklara yönelik çalışmalar genellikle eğitim bilimleri alanında, çocukların yeteneğini IQ düzeyiyle değerlendiren öğretmenlerin yaşadığı zorluklar kapsamındaki çalışmalardan oluşmaktadır. Şüphesiz ki çocuğun okul hayatındaki başarısı kadar, ailesiyle ve çevresiyle sosyal etkileşimleri önem arz etmekte, çocuğun yetiştirilmesi, aile ve okul yaşamında birçok zorluğu bünyesinde barındırmaktadır.

Üstün yetenekli çocuklar da endişelenmeye eğilimli olmaktadır; özellikle duygusal, davranışsal ve sosyal ilişkilerindeki zorluklar üstün yetenekli olgusuna eşlik edebilmektedir. Ancak okul öncesi dönemlerinde, normal çocuklardan daha farklı sosyal, duygusal, davranışsal örnekler, problemler yaşandığına pek rastlanmaz (Peyre, vd., 2016). Sınıf öğretmenlerinin öğrencilerle ilgili yeterli bilgi ve deneyime sahip olmaması, akran gruplarıyla, diğer velilerle iletişim gibi konular okul hayatında karşılaşılan başlıca sorunlardan olup çocuğun akademik yeterliliği mutlu hissetmesinin önüne geçebilmektedir. Okul müfredatının, öğretmenlerin, idarecilerin eksiklikleri, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine yönlendirilememesi, çocuklar için uygun altyapının hazırlanmasında engel teşkil etmektedir (Karakuş, 2010). Üstün zekalı çocukların sosyal, duygusal, bilişsel

yetileri, ilgi alanları ve yetenekleri konularında çalışmalar yapılması gerekmektedir (Baykoç, vd., 2014).

Üstün yetenekli çocukların eğitim süreci gelecek nesiller adına önem arz etmekte, çocuğun üstün yetenekli tanımı sayesinde ebeveynlerin farklı davranış davranmadıklarının sosyolojik olarak incelenmesine imkân tanımaktadır. Üstün yetenekli çocukların topluma normal bir birey olarak katılım sağlaması, kişilik gelişimi ve geleceği için önemli bir husustur. Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerin sarf ettiği duygusal emeğin, çocuğun aile tarafından yetiştirilme şeklinin “Ç sınıfı ehliyet” olarak ele alınması aile, çocukluk ve duygular sosyolojisi kapsamında çalışılmaya değerdir. Üstün yetenekli çocukların akranlarına göre yetenek, davranış ve ilgi bakımından farklılaşması ebeveynlerin duygusal emek sürecini oluşturmaktadır.

Bu çalışmada üstün yetenekli çocuğun aile içindeki sosyal etkileşimleri, duygusal deneyimleri ebeveynlerin bakış açılarıyla değerlendirilmektedir. Literatürdeki açığı doldurması amacıyla, üstün yetenekli çocuğa ebeveynlik deneyiminde duygusal emek sürecinin nasıl olduğu ele alınmaktadır. Buna göre, üstün yetenekli çocuğun aile içi ilişkilerindeki duygusal emek sürecinin, çocuğun yetiştirilme şeklinin ve aile içi görev dağılımının nasıl olduğu ele alınmaktadır. Çalışmanın yönteminde belirlenen araştırma modeli, fenomenolojik desen olup araştırmanın temel problemi ve amacı doğrultusunda, üç alt araştırma sorusu belirlenmiştir. Buna göre:

1. Üstün yetenekli çocuk nasıl algılanmakta, ebeveynlik deneyimi ve çocuğun ihtiyaçlarına yetiştirilmesi duygusal emek sürecindeki deneyimi nasıl belirlemektedir?
2. Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin aile içindeki görev dağılımı ikinci vardiya sürecindeki deneyimi nasıl belirlemektedir?
3. Üstün yetenekli çocuğun yetiştirilmesi, çocukla geçirilen vakit ve yönetilen hisler üçüncü vardiya sürecini nasıl belirlemektedir?

Psiko-Sosyal Yönleriyle Üstün Yetenekli Çocuklar

Üstün Yeteneklilik olgusu ilk olarak 1920’li yıllarda Lewis Terman ile tanımlanmaya başlamıştır (Winner, 1996). Terman 140 IQ ve üzeri bireyleri ‘dahi’ olarak adlandırmıştır. IQ’ya bağlı Stanford Binet Zekâ testi puanlamasına göre IQ düzeyi 110 ve üzeri olan bireyler üstün zekâlılar kategorisinde bulunmaktadır (Klinik Psikoloji Enstitüsü, 2012). Üstün yetenekli bireyler akademik, sanat ve liderlik alanlarında yüksek performans sergileyen çocuk ve gençlerden oluşurlar (Sumreungwong, 2003).

Çocuk yetiştiği toplumun bir üyesi olduğu kadar yaşadığı toplumu da değiştirip dönüştürmektedir; çocuk pasif, çevresinden etkilenen bir birey değil aynı zamanda çevresini etkileyen bir bireydir. Bazı çocuklar gelişim özellikleri bakımından akranlarına göre geride iken bazı çocuklar da akranlarına göre ileride olurlar (Söğüt ve Çekiç, 2020). Üstün yetenekli çocuklar gelişimsel özellikleri açısından diğer çocuklardan farklılık gösterirler. Buna göre ayrıntıları fark etme, yaşının üstünde davranış sergileme, mükemmellik, sayısal ve sözel alanda başarı, liderlik, sanatsal alanlarda yeterlilik, özgüven, rekabetçi olma, güçlü bir bellek vb. üstün yetenekli çocukların başlıca

özelliklerindendir. Ayrıca bu çocuklar genellikle iki yaş itibarı ile alfabeyi tanıyabilmekte, dört yaşından sonra ise okuyabilmektedirler (Baykoç Dönmez, 2018, s. 418-419).

Üstün yetenekli çocukların fiziksel gelişimlerine bakıldığında tipik olarak yaş gruplarıyla aynı düzeydedir. Bilişsel gelişimlerine bakıldığında yüksek kelime dağarcığına sahip olma, açık ve anlaşılır konuşma, düzgün cümleler kurma, erken yaşta sözcük üretme gibi becerilere sahip oldukları görülmektedir. Üstün yetenekli çocukların kolay ve hızlı algıladıkları, yüksek IQ skorları sayesinde problem çözme ve kavrama yeteneklerine sahip oldukları, sorular sorarak yeni bilgiler öğrenmeye istekli ve eğilimli oldukları görülmüştür (Çetin, 2023). Fakat sosyal gelişim süreçlerinde ise içedönük, daha az sosyal, yaşça büyüklerle iletişim kurdukları görülür. Duygusal gelişim süreçlerinde ise kendilerini sıklıkla yalnız hissettikleri ve duygusal oldukları görülmektedir (Çetin, 2023). Dolayısıyla üstün yetenekli çocukların duygusal zekâ ve iletişim ağının gelişmiş olmadığı söylenebilir (Majid ve Alias, 2010). Üstün yetenekli çocukların algıları açık, akranlarına göre düşünce gücü hızlı, ilgi alanları ve psikososyal gelişimleri farklıdır (Tohum ve Tortop, 2018).

Bazı çocuklar bilişsel bakımdan üstün yetenekli olmasına rağmen akademik ve davranışsal zorluklar yaşarlar. Bu zorluklar onların ilgi alanlarına yönelmelerini, sorumluluk almalarını, diğer çocuklara destek olmalarını ve çocuğun kendi akademik zorluklarıyla başa çıkabilmesini güçleştirebilir (Cornoldi, 2023). Dezavantajlı geçmişe sahip gençlerden üstün yetenekli bireyler çoğu kez göz ardı edilirler. Üstün yetenekli çocukların düşük sosyo-ekonomik ve kültürel çevreden gelerek yoksulluk kültüründe yaşıyor olması üstün yeteneğinin fark edilmemelerine ve gerekli eğitimi alamamalarına sebep olabilir (Reynen-Woodward vd., 2023).

Üstün yetenekli bireyler normal bireylere göre esasen daha fazla risk faktörü taşırlar. Çocukların mevcut testlerden üstün zekâlı bir şekilde geçmeleri, bu kavrama karşı etiketlenmeleri, aşırı duyarlı olmaları, negatif düzeyde mükemmeliyetçilik gibi psiko-sosyal faktörler, çocukların risk altında olmalarına neden olur (Demirhan ve Köksal-Konik, 2022). Bazı çocuklar bilişsel olarak üstün yetenekli olmasına rağmen akademik ve davranışsal zorluklar yaşarlar. Ayrıca, özel çocuklarda aynı anda DEHB’de (Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu) bulunabilmektedir (Cornoldi, 2023). Bu açıdan hem öğretmenlerin hem de ebeveynlerin üstün yetenekli çocuğa yaklaşımlarında daha dikkatli olmaları gerekmektedir.

Pratik zekâ ile duygusal zekâ arasında çatışmaya uyum noktasında bağlantı bulunmaktadır. Entelektüellik bakımından, özel ve normal çocuklar arasında duygusal çatışmalara karşılık uyum farklılıkları vardır (Li vd., 2020). Üstün yetenekli çocukların erken yaşlardan itibaren birçok şeyi anlamasından kaynaklı, takıntılı olduklarına dair bir düşünce de mevcuttur (Sivevska, 2010). Son zamanlarda üstün yeteneklilik salt IQ testi puanının ötesinde sosyal ve kişisel özellikleri de kapsamaktadır. Yüksek IQ’lu çocuklar sadece zeka skoruyla kalmayıp aynı zamanda daha fazla öğrenirler, sadece tek alanda değil birçok konuda sorumluluk üstlenirler (Calero vd., 2010).

Üstün Yetenekli Çocuğa Ebeveynlik Deneyiminde Duygusal Emek Süreci

Duygusal emek bireyin iş ve aile hayatındaki verdiği duygusal tepkilerini kapsamaktadır. Bu durumda duygusal emek iş aile arasındaki çatışmayı veya iş aile arasındaki etkileşimleri anlamaya çalışmaktadır (Yanchus, vd., 2010). Aile içinde kısmen olumsuz duyguların saklanması tükenmişlik ve psikosomatik şikâyetleri meydana getirmektedir (Montgomery, 2005). Görülen bu duygusal emek cinsiyet temellidir. Örneğin bir mesleğin asistanlık işlerinin dörtte üçü, bakım personeli işlerinin ise yaklaşık yüzde 95'i kadınlar tarafından yapılmakta, kadın emeği düşük ücretlerle ücretlendirilmektedir. Kadınlar asistanlık işlerinde, erkekler yönetici olarak çalıştırılırlar. Bu gerekçelerle kadınlarla erkekler arasında dikey ayrımcılık meydana gelmektedir (Guy ve Newman, 2004). Duygusal emeğin yönetimi, duyguların taleplere uyum sağlaması için değiştirilmesi sonucunda gerilim meydana getirir. Gerek profesyonel bakımda, gerekse aile yanında bakımda, alanın profesyonelleri travmatik olayların ardından çocuklara destekleyici, rahatlatıcı, güven verici davranma gibi duygusal etkileri çocuk üzerinde devam eder. Sonuç olarak ızdırap, üzüntü ifadeleri ve acı yönetilmekte ya da bastırılmaktadır (Shuck vd., 2014). Benzer şekilde farklı düzeydeki çocuklarla geçirilen vakit ebeveyn için duygusal emek gerektirmektedir. Aile içerisinde ise olumlu ve olumsuz duygular her ne kadar rahatlıkla gösterilse de stresli bir yapıyla karşılaşıldığında gerçekler gizlenerek rol yapılabilmektedir. Oysaki aile içinde derinlemesine bir duygu bulunur, aile içi ilişkiler samimi olur (Yanchus vd., 2010).

Aile içinde duygu yönetimini zorlaştıran husus aile içi görev dağılımının cinsiyete dayalı olmasıdır. Kadınlar bu sorumluluğu daha fazla üstlenirler, toplumsal olarak beklenen rollerde spontane bir şekilde baş aktör olurlar (Wharton ve Erickson, 1993). Anneler, babalara göre çocuklarının bakımı ve huzuruyla daha çok ilgilenirler (Loudová vd., 2015).

Aile hayatındaki duygusal emek çoğunlukla kadınlar tarafından üstlenilir. Bu duygusal emeğe bilişsel emek de denmekte; erkek ebeveynlerden ziyade anneler çocukları için endişelenmekte, gündelik yaşamını küçük çocuğu için planlamaktadır. Bu duygusal emek düzenlemesi bilişsel yük olarak kadını sosyal etkiye maruz bırakmakta; doğası gereği de duygusal olmaktadır (Dean, vd., 2022). Hangi duygunun hangi koşulda bastırılacağını veya deneyimleneceğini bulunan ortam belirler. Duyguların düzenlenmesi bununla ilgili olup duyguların anlaşılması gerekir (Leana- Taşçılar, 2024). Belirtilen bu gerekçelerle üstün yetenekli çocuklara ebeveynlik deneyimlerinde temellendirilen duygusal emek, ikinci ve üçüncü vardiya teorilerine göre çocuğa yaklaşımların, aile içi görev dağılımının, aile içindeki etkileşimlerinin nasıl olduğu ele alınmaktadır.

Metodoloji

Araştırma Deseni

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılarak tümdengelim bir yaklaşımla kuramsal temelden yola çıkılmıştır. Çalışmada duygular sosyolojisi teorisyeni Arlie Hochschild'in duygusal emek (2003), ikinci vardiya (2012) ve üçüncü vardiya (2001) kavramlarından yola çıkılmaktadır. Araştırma deseni olarak fenomenolojik desen ele

alınmaktadır. Fenomenoloji, bireyler tarafından deneyimlenen, belirlenmiş bir fenomene yönelik anlamı ortaya çıkarmayı amaçlayan bir desendir (Creswell, 2007). Fenomenolojik desen kapsamında, ‘kasıtlı ayıklama, çerçeveleme, fenomenolojik azaltma ve yaratıcı varyasyon’ gibi özel teknikler kullanılmaktadır (Merriam, 2018, s.190). Bliss’e göre (2016) bireyin yaşadığı fiziksel dünyasında dört unsur bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, içinde bulunduğumuz mekânlara verdiğimiz tepkidir. İkincisi zamansal farklılıkları nasıl deneyimlediğimizle ilgilidir. Üçüncüsü, yaşadığımız dünyadaki ikili ilişkilerimizle ilgilidir. Bu ilişkilerle hayatımızın anlamını ve yaşadığımız dünyayı yaratırız. Sonuncusu, hislerimizi yaşadığımız fiziksel dünyada deneyimlememizdir (van Manen ve van Manen, 2021). Bu kapsamda üstün yetenekli çocuğa ebeveynlik fenomenini deneyimlemiş 15 heterojen örneklem ebeveynden oluşmaktadır. Belirlenen örneklem grubuyla derinlemesine analiz yapmak amacıyla örneklem grubu 15 ile sınırlandırılmıştır.

Problem, Amaç ve Önem

Üstün yetenekli çocukların bilişsel, sosyal-duygusal ve akademik gelişimi normal çocuklardan farklı olmaktadır. Üstün yetenekli çocuklar özel yeteneklerinden dolayı, uzmanlar tarafından seçilerek belirlenmiş bireylerdir (Özbay, 2013). Ebeveynler çocuklarıyla yaşamlarında zorluk yaşayabilmekte, zorluklarla başa çıkmada kendilerini yetersiz hissedebilmektedir. Üstün yetenekli çocuğa sahip olmak bir aile için keyifli olduğu kadar zor bir durum olabilir (Moon, 2004).

Aile üyeleri arasındaki bağlılık, güç ve kontrolün işleyişi duygusal emeği ortaya çıkaran unsurlardandır. Aile içi ilişkilerdeki duygusal bağlılık, ebeveynlerin çocuklarıyla birlikte duygusal emek sarf etmelerini sağlamaktadır. Ebeveynler çocuklarına, çocuklarının sosyal gelişimine verdiği emekten daha fazla duygusal emek sarf ederler (Schrodt ve O’Mara, 2019). Üstün yetenekli çocuklar akranlarına göre farklı davranırlar, onların ilgileri ve yetenekleri zamana ve duruma göre farklılaşır. Bu durum onların normal bir çocukluk geçirmelerini, normal ortamda yetişmelerini ve normal bireyler gibi yaşamlarını sürdürmelerini güçleştirmektedir. Bu araştırmada, üstün yetenekli çocuğun aile içi ilişkileri bağlamında sarf edilen duygusal emek sürecinin, ebeveynlerin çocuklarıyla etkileşimlerinin ve aile içi görev dağılımlarının araştırıldığı çalışmada temel araştırma sorusu belirlenmiştir. Üstün yetenekli çocukların akranlarına göre yetenek, davranış ve ilgi bakımından farklılaşması ebeveynler için duygusal emek sürecini gerektirmektedir. Bu kapsamda ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla deneyimlerini nasıl algıladıkları, üstün yetenekli çocuğun onlar için değerinin nasıl olduğu bu araştırmanın temel problemidir.

Üstün yetenekli çocukların doğru bir ortamda yetişmeleri ve normal bireyler gibi yaşamlarını sürdürmeleri gerekmektedir. Üstün yetenekli çocuğun tespitinin, ebeveynin hayatında meydana gelen değişiklikler, ebeveynin çocuğa karşı tutumundaki farklılaşmalar, çocuğun yakın çevresi tarafından algılanma şekli, çocukla geçirilen vakit, ailenin çocuğunu yetiştirirken hissettikleri ele alınan temalar olup bu temaları açıklamak araştırmanın amaçlarındandır. Çalışmada üstün yetenekli çocuklara ebeveynlik

deneyimine duygular sosyolojisi bağlamında yaklaşılması, duygusal emek sürecinin nasıl deneyimlendiğinin ele alınması literatür için önem arz eder.

Çalışmanın Örnekleme

Çalışmanın örnekleme BİLSEM (Bilim ve Sanat Merkezi) velilerinden oluşmaktadır. Üstün yetenekli çocuklara nasıl destek verilebileceği ve onların talepleri doğrultusunda nasıl bir donanımına sahip olunacağı genel bir tartışma konusudur. Bu durumun fark edilmesi çocukların eğitim sürecine önemli katkı sağlayacak olup BİLSEM’lerde eğitim gören çocukların ebeveynlerinin algılarının neler olduğu önemlidir (Demirkaya, Ünal ve Bozan, 2021). “BİLSEM’ler her geçen gün değişen eğitim-öğretim anlayışına bağlı olarak kendini geliştirmektedir. Türkiye’nin geleceğinde önemli gelişmelere imza atacak bilim insanları, sanatçıları ve entellektüelleri yetiştirmeye katkı sunarak ülkenin geleceğinde önemli bir değer olarak yer almaktadır.” (Kefeli, vd., 2021).

Görüşmede örneklem türü olasılığa dayalı olmayan örneklem türlerinden kasti ve kartopu örneklemelerden belirlenmiştir. Kasti örnekleme, katılımcıların araştırmanın problemi ve amacı doğrultusunda belirlendiği örneklem türüdür; kartopu örnekleme, evrene üye herhangi bir kişiyle temas kurulmasıyla başlayarak diğer katılımcılara ulaşıldığı örnekleme türüdür (Coşkun, vd., 2017, s.149-150). Ailelerle yüz yüze derinlemesine görüşme yapılmış; kabul etmeyen ailelere yarı yapılandırılmış görüşme formu verilmiştir. Toplamda 15 ebeveyn çalışmaya katılmıştır. Nitel araştırma yönteminde, anlamlı bir değerlendirme yapılması için seçilen, 6-24 arasındaki örneklem sayısı yeterli bulunmaktadır (Guest vd., 2006). Çalışmada 12 kişiden sonra benzer cevaplar gelmeye başladığı için 15 kişiyle görüşme sonlandırılmıştır. Katılımcıların ifadeleri K1, K2, ..., K15 şeklinde kodlanmıştır. Örneklemden yüz yüze görüşme yapılarak veri toplanması, araştırmanın güvenilirliğini belirlemede, uzman görüşünün alınışı, bulguların şeffaf bir şekilde raporlanması (Merriam, 2018, s.200-214) çalışmanın denetlenebilirliğini, güvenilirliğini sağlamaktadır.

Katılımcıların demografik özelliklerine bakıldığında, çoğunlukla kadın, öğretmen, lisans ve lisansüstü mezunu oldukları görülmektedir. Çocuklarının ise 8-13 yaş grubunda olduğu, sessiz, çeşitlilikten hoşlanan tutumda olduğu belirtilmektedir.

Araştırmanın Varsayımı ve Sınırlılıkları

Araştırmada belirlenen örneklem grubu olan üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin duygusal emek sarf ettikleri varsayılmaktadır. Çalışmaya çoğunlukla kadın ebeveynlerin katıldığı, katılan erkek görüşmecilerin ise kısa ve yorum getirmek istemeyen cevaplar verdiği görülmektedir. Katılımcıların genellikle kadın oluşu, çocuğun bakımının kadın tarafından yapılması, sorumlulukların kadınlar tarafından üstlenilmesi literatürde bilişsel emek olarak da yer almaktadır. Kadınların çocuğun bakımı ve sosyal hayatına yönelik düzenlemeyi üstlenmesi duygusal emeğin kadın tarafından sarf edildiğini gösterir (Dean, vd., 2022). Bu kapsamda katılımcıların çoğunlukla kadın görüşmecilerden oluşması bir veri sınırlılığıdır. Bir diğer kısıtlılık ise ailelerin deneyim sürelerinin az olmasından dolayı üstün yeteneklilik fenomenine yönelik değerlendirmelerin kısmen sınırlı olmasıdır. Çalışma Sivas’ta yaşayan üstün yetenekli

çocukların ebeveynlerinden oluşan 15 kişiyle sınırlıdır. Görüşme sorularının alt araştırma sorularına cevap verdiği, katılımcıların görüşlerini samimiyetle cevapladıkları varsayılmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmada yapılan literatür taramasından yola çıkılarak araştırmacı tarafından görüşme formu oluşturulmuş, yarı yapılandırılmış görüşme soruları yöneltilmiştir. Bu form alanın profesyonelleri tarafından ayrıca gözden geçirilmiş, gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Sorular üstün yetenekli çocuk sahibi olma deneyimini anlamaya ve yorumlamaya yönelik içeriklerden oluşmaktadır. Veri toplamada, deneyimler hedeflendiği için betimleyici ve açıklayıcı yaklaşımı içeren tecrübe ve davranış sorularına yer verilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Araştırmacı tarafından gerçekleştirilen görüşmeler BİLSEM’de çocukları eğitim alan ebeveynlerden oluşmaktadır. Katılımcıların isimleri not edilmemiş, çocuklarına ait özel sorular yöneltilmemiştir. Görüşmeler yüz yüze yaklaşık yarım saat ile bir saat arasında, görüşme odasında ve sohbet havasında sürmüştür. Görüşmeler araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme sorularından oluşmuş, önceden hazırlanmış soruların dışına çıkılmamış, katılımcılara çapraz sorular yöneltilmiştir. İfadeleri anlaşılmayan, muğlak olan cümleler karşısında katılımcılardan, ele alınan konuda ne demek istediklerinin daha detaylı açıklanması istenmiş, bu konuda görüşmecinin gönüllülük esası öne çıkarılmıştır. Sonda ve takip eden sorular katılımcının söyledikleri hakkında daha fazla açıklamayı ve bilgi edinmeyi amaçlamaktadır. Bu sorular nerede, ne zaman, nasıl gibi soru cümleleriyle yapılmaktadır (Merriam, 2018, s. 98). Yapılan görüşmelerde, katılımcılara örnek vermeleri, nasıl deneyimledikleri sorularıyla çapraz sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların tutarlı cevapları, içtenlikle araştırmaya katılmaları, sunulan rapor verilerinin güvenilirliği için önem arz etmektedir.

Görüşmelerde katılımcıların kabul etmemesinden dolayı ses kaydı alınmamış, veriler anlık olarak titizlikle not edilerek raporlaştırılmıştır. Verilerin güvenilirliğini artırmak amacıyla görüşme esnasında bir raportör araştırmacıya eşlik etmiş, notlar almış, araştırmacı ile raportörün notları araştırmacı tarafından tarafsız bir şekilde bir araya getirilmiştir. Çalışma Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Bilimsel Araştırma Önerisi Etik Değerlendirme Kurulunun 17.10.2024 tarihli, 19 sayılı kararı ve oy birliğiyle etik olarak uygun bulunmuştur.

Verilerdeki Geçerlilik ve Güvenirlilik

Nitel araştırmalarda verilerin geçerliliği ve güvenirliliği önem arz etmektedir (Yalçın, 2022). Verilerin, uzun süreli katılımlar sonucunda oluşan güven yoluyla toplanmıştır. Kullanılan yöntemi teori ve destekleyici kanıtlar, akran değerlendirilmesinin yapılması, katılımcıların üstün yetenekli çocuğa yönelik ebeveynlik deneyimleri ve verilerin şeffaf bir şekilde raporlanması çalışmanın geçerliliğini göstermektedir (Creswell, 2018). Bulgulardaki tekrarlar, iç tutarlılık, örneklem sayısındaki yeterlilik ve bulguların

içerikleri, araştırmanın denetlenebilirliğini ve güvenilirliğini oluşturmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırmacı veri toplama ve analiz aşamalarında doğrudan yer almış, bulguların sunulmasında anahtar rol üstlenmiştir. Çalışmanın geçerliliği ve güvenilirliği kapsamında, katılımcılarda gönüllülük önemli bir kıstas olmuştur. Araştırmanın yöntem ve bulgular kısmının farklı araştırmacılar tarafından kontrol edilmesi, sunulan öneriler doğrultusunda çalışmanın tekrar düzenlenmesi ve verilerin şeffaf bir şekilde sunumu yöntem bakımından denetlenebilirliğini sağlamaktadır. Ayrıca elde edilen veriler şeffaf bir şekilde aktarılmakta olup verilerin birbiriyle tutarlılığı, güvenilirliği, verilerin zenginliği çeşitlendirilebilirliğini sağlamaktadır.

Veri Analizi

Üstün yeteneklilik olgusu bir fenomen olarak ele alınmış olup fenomenolojik yaklaşım bir felsefi etki olmanın ötesinde yöntemsel strateji olarak kullanılmıştır. Veri analiz sürecinde fenomenolojik ve tematik analiz kullanılmıştır. Araştırmada veriler bir araya getirilmiş, MAXQDA 2024 sürümüyle kodlanmış, araştırmanın problemi ve amacıyla anlamlı bir tematik fenomene indirgenmiştir. MAXQDA 2024 sürümüyle elde edilen kod bulutu ve tek vaka modeli oluşturularak görsel olarak okuyucuya sunulmuştur. Bulguların içerikleri tematik fenomenlerle beraber raporlanmıştır. Yöntem ve bulgular kısmı bağımsız araştırmacılar tarafından kontrol edilmiş, yapılan eleştiriler doğrultusunda tekrardan düzenlenmiştir.

Çalışmada üstün yetenekli çocuk fenomenine ilişkin algılar, bakış açıları, deneyimler ve duygular anlaşılmaya çalışılmıştır. Duygular sosyolojisi teorisinden yola çıkılarak tümdengelimsel tekniğin izlendiği araştırmada bulgular yoluyla, teorinin genişletilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada üstün yetenekli çocuğa yönelik algılar, ebeveynlik deneyimleri, çocuğun ihtiyaçları karşılanırken yönetilen hisler, çocuğun bakımında görev dağılımı, çocukla geçirilen vaktin önemi, çocuğa disiplin sağlama deneyimleri yönleriyle fenomenolojik-tematik yorumlama yapılmıştır.

Fenomenolojik veri analizinde, “verilerin paranteze alınması, verilerin basamaklama ve redüksiyonu, yaratıcı varyasyon (imgesel çeşitleme), deneyimin özünün ortaya çıkarılması” süreçlerini kapsamaktadır (Greening, 2019, s. 89-90). Fenomenolojik perspektifin tanımlayıcı, indirgeme içermesi, varyasyonların yaratıcı bir şekilde keşfi gibi unsurlarının teorik temeli bulunmalıdır (Giorgi, 1997). Araştırmada duygular sosyolojisi teorisini temellendirilen veriler öncelikle paranteze alınmış, ardından veriler basamaklandırılıp redüksiyonu yapılmış, konu ile ilgili imgesel başlıklar oluşturulmuş bulguların sonunda analiz özetleri sunulmuştur. Üstün yetenekli çocuğun ilk tespitinden, aile hayatında meydana gelen değişikliklere, çocuğun bakımından, disiplin sağlama deneyimlerine kadar ebeveynlerin algısı, duyguları ve deneyimleri ele alınmaktadır.

Bu kapsamda, yapılan çalışmada, betimleyici, yorumlayıcı fenomenolojik ve tematik veri analizi kullanılmaktadır. Patton’a göre (2018) fenomenoloji, insanın özünü anlamaya ve yorumlamaya çalışmakta, toplumsal gerçekliğin insan deneyiminden bağımsız olamayacağı kabulüyle, öznel deneyimlere odaklanmaktadır. Araştırmada Miller’in (2003) altı aşamasına göre fenomenolojik, Braun ve Clarke’ın (2022)

yaklaşımına göre ise tematik analiz gerçekleştirilmiştir. Miller'in (2003) fenomenolojik analizine göre:

1. Araştırmacı gerçekten dikkatini çeken bir fenomene yönelmektedir. Braun ve Clark'a (2022) göre burada araştırmacı verilere aşına olma ve potansiyel öğeleri belirlemeye çalışır.

2. Katılımcıların deneyimlerinin kavramsallaştırılması yerine derinlemesine deneyimler araştırılmaktadır. Burada Wilson'un (2015) ifadesiyle araştırmacının ön yargılarının farkına vardığı ve kendisini varsayımlarından arındırdığı durum söz konusudur. Braun ve Clark'ın (2022) tematik yaklaşımına göre, başlangıç kodları oluşturulur. Seçilen kodların deneyimleri yansıtmaları bakımından önemli ifadeler alınarak literatür temelli yeni iç görüşler elde edilmiştir. Böylece başlangıç kodları oluşturulurken MAXQDA yazılımıyla kod hiyerarşi modeli hazırlanmaya başlanmıştır.

3. Fenomenden meydana gelen temalara bağlı olarak oluşturulan başlıklar üzerine derinlemesine inceleme yapılmıştır. Wilson'un (2015) ifadesiyle araştırmacı verilerin etkili içeriğinden oluşan, katılımcıların deneyimini ele alan analitik bir çerçeve keşfetmektedir. Bu aşamada Braun ve Clarke (2022) temaların araştırılmasını önermiş, bu ilkeler doğrultusunda Ç sınıfı Ehliyeti fenomenine yönelik taslak kodlar elde edilerek her bağlam için kodlama yapılmıştır.

4. Bu aşamada tematik analize yönelik kodlar düzenlenmiştir. Braun ve Clarke'ın (2022) yaklaşımıyla araştırma sorularına aranan cevapları en iyi açıklayan temalara erişilmiştir. Böylece tüm araştırma soruları temalar halinde açıklanmıştır. Elde edilen fenomenler araştırmacı tarafından yeniden yazılarak değerlendirilmiş, fenomenler netleştirilmiş ve araştırma modeli görsel halinde (görsel 4) sunulmuştur.

5. Araştırmacı oluşturduğu fenomenle odaklı bir pedagoji sürdürmektedir. Bu kapsamda katılımcıların duygu, algı ve deneyimleri yorumlanmakta; fenomenleri en iyi açıklayan temaların nihai sonucu elde edilmektedir. Braun ve Clarke'a göre (2022) bu kısımda sadeleştirilen temaların açık bir tanımı oluşturulmakta, elde edilen fenomenlerden yola çıkılarak isimlendirilen temalar netleştirilmektedir.

6. Araştırma bağlamındaki parçalardan elde edilen bütüncül bakışlar dengeli olarak yorumlanmaktadır. Burada Wilson'un (2015) sınırlandırma aşamasıyla, fenomenolojik araştırmanın teori üretemeyeceği yaklaşımıyla araştırmada yalnızca teorinin genişletilmesi amaçlanmaktadır. Tematik analizin son aşamasında somut, vurgulayıcı doğrudan alıntılar yer aldığı betimlemelerin yorumlanmasını ve raporlanan temaların sunumunu kapsamaktadır (Braun ve Clarke, 2022).

Fenomenolojik yaklaşım, deneyimlenen fenomenle beraber bulguların bütüncül incelenmesini gerektirmektedir. Bu yaklaşım çok yönlü bir düşünce yapısıyla bulguların algı, deneyim ve düşünce doğrultusunda ele alınmasını sağlayarak araştırmacının rolüne işaret etmektedir (Tekindal ve Arsu, 2020, s.162). Nitel analizlerde araştırmacı, metnin içeriğini aynen paylaşmalı, içerikler çeşitli bir şekilde kodlanmalıdır. Araştırmacı katılımcıların deneyimlerini en sonunda kısaca özetlemeli, katılımcıların deneyimlerinin

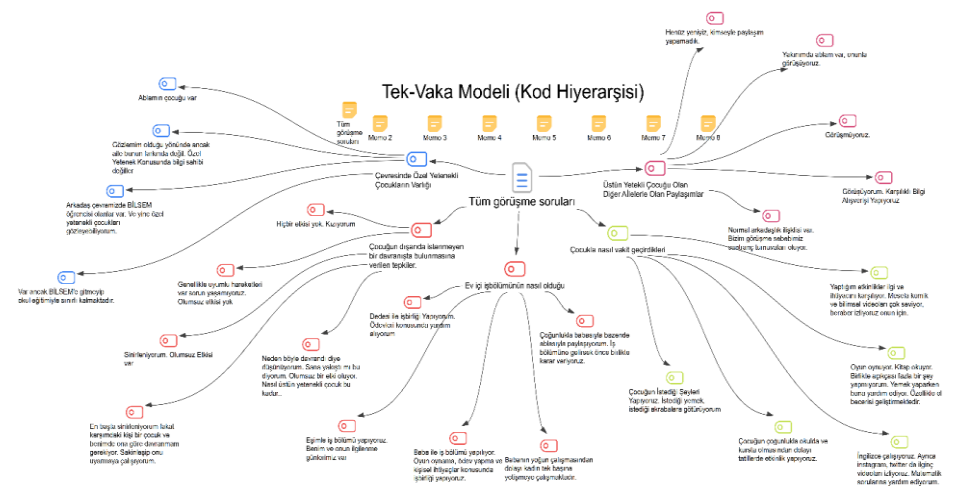
nasıl olduğunu yorumlamalıdır (Alase, 2017, s.17). Bu kapsamda veriler MAXQDA 2024 sürümüyle kodlanmış, fenomenlerin sonunda veriler kısaca yorumlanarak özetlenmiştir. Araştırma soruları ve amaçları doğrultusunda elde edilen verilerden oluşturulan kodlar görsel 1’de sunulmaktadır. Buna göre kod bulutu, görsel 2’de kod hiyerarşi modeli olarak gösterilmekte; nihai kavramsal model diyagramı görsel 3’te sunulmaktadır. Bulgular ise raporlanırken birbirinin tekrarı olmayan farklı, zengin veriler ön plana çıkarılmaktadır.

Görsel 1: Kod Bulutu



Görsel 1’deki kod bulutu elde edilen bulgulardan oluşturulan kodların frekanslara göre gösterimini sağlayan görseldir. Kod bulutları MAXQDA yazılımına yüklenen bulgulara göre elde edilmektedir. İlk olarak katılımcı cevapları etkinleştirilmiş, ardından katılımcıların ifadelerini en iyi tanımlayan kodlar belirlenmiştir. Kod bulutu katılımcıların ağırlıklı ifadelerinden meydana gelen araştırmacı tarafından oluşturulan, NVİVO (cümlelerin veya cümleciklerin tamamının ifade edildiği) kodlardan oluşmaktadır. Kod bulutları çalışmanın problemlerine, amacına göre, seçilen belgelerden belirlenen kodlar doğrultusunda oluşturulur. Belirlenen bu kodlar görüşme formunda önceden sınıflandırılan ifadelerle anlam bakımından paralellik göstermektedir.

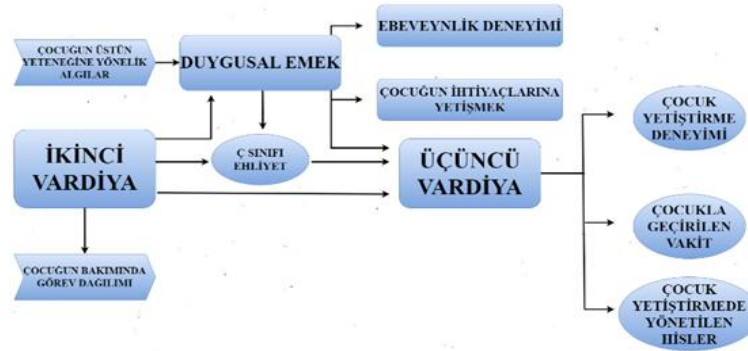
Görsel 2: Kod Hiyerarşi Modeli



Görsel 2’de tek vaka modeli/ kod hiyerarşisi yer almakta olup görüşmecilerin üstün yetenekli çocuklarla deneyimine ilişkin görüşlerinin dağılımını göstermektedir. Bu model ebeveynlerin çocuk yetiştirmeye yönelik deneyimlerinin dağılımından ve örnek alıntılarından oluşturulmuştur. Oluşturulan kod hiyerarşi modeli, çalışmanın araştırma

problemleri ve modeli doğrultusunda, verilerin öne çıkan hususlarının alıntılarından meydana gelmektedir. Kod hiyerarşisi modelinden oluşturulan ana kodların başlıkları görüşme sorularının içeriğindeki ifadelerden tercih edilerek, içerikler korunmaya çalışılarak özet anlamlar meydana getirilmiştir. Buna göre, çevresinde özel yetenekli çocukların varlığı, üstün yetenekli çocuğu olan diğer ailelerle olan paylaşımlar, çocuklarla nasıl vakit geçirildiği, ev içi iş bölümünün nasıl olduğu, çocuğun dışarıda istenmeyen bir davranışta bulunmasına verilen tepkiler isimli kodlardan meydana gelmektedir. Bu kodların açıldığı cümleler ise ön plana çıkan örnek alıntılardır. Bu kodlardan teoriyle uyumlu genel temalara ve araştırma problemleriyle uyumlu alt temalara erişilmiştir. Elde edilen tematik araştırma modeli aşağıdaki görselde sunulmakta olup Ç sınıfı ehliyet modeli olarak adlandırılmaktadır.

Görsel 3: Ç Sınıfı Ehliyeti Fenomenine İlişkin Araştırma Modeli



Görsel 4'te yer alan araştırma modeli, araştırmacı tarafından belirlenen teorik çerçeveye, araştırmanın problemlerine, amacına göre temellendirilen literatür taraması göz önünde bulundurulmaktadır. Bu modelde kod-hiyerarşisi modelinden yola çıkılarak genel bir temaya erişilmektedir. Özel yetenekli çocuğu olan diğer ailelerle olan paylaşım kodlarından yola çıkılarak erişilen temalar şunlardır: Çocuğun üstün yeteneğine yönelik algılar temasına, ardından ebeveynlik deneyimine ve çocuğun ihtiyaçlarına yetişmek temalarına erişilerek teorik zemin duygusal emek kavramı üzerinden temellendirilmektedir. Ardından Ç sınıfı ehliyet fenomeni elde edilmekte olup duygusal emek, ikinci vardiya süreci üçüncü vardiya ile ilişkilendirilmektedir. Ev içi iş bölümünün nasıl olduğu alt kodundan yola çıkılarak çocuğun bakımında görev dağılımı isimli temaya ulaşılmıştır. Bu tema ikinci vardiya teorisine dayandırılmakta olup ikinci vardiya teorisinden, üçüncü vardiya teorisine geçiş sağlanmaktadır. Burada teoriyle ilişkili olarak, çocuğun dışarıda istenmeyen bir davranışta bulunmasına verilen tepkiler isimli kodlardan çocuk yetiştirme deneyimi, çocukla geçirilen vakit, çocuk yetiştirmede yönetilen hisler ifadelerindeki temalara erişilmektedir. Bu temalar Ç sınıfı ehliyeti fenomeninin üçüncü vardiyaya ilişkin temaları açıklamaktadır.

Ç Sınıfı Ehliyete Yönelik Bulgular

Çocuk yetiştirme şekli toplumların gelişmişliğini gösterir, çocuğa yönelik bakış açısı çocuğun değerini yansıtır. Duygular sosyolojisi kapsamında Hochschild'in duygusal emek (2003), ikinci vardiya (2012), üçüncü vardiya (2001) teorileri ışığında, üstün yetenekli çocuğa ebeveynlik deneyimleri fenomenoloji deseni ve tematik analizle sunulmaktadır. Elde edilen bulgular çocuk yetiştirme sınıfı anlamına gelen, “Ç sınıfı ehliyeti” kavramını tanımlamaktadır. Bu kavram odak noktasına, ebeveynlerin çocuk yetiştirme deneyimlerini, aile içi ilişkilerini, çocukla geçirilen vakti ve çocuk temelli aile içi görev dağılımını çekmektedir. Çocuk ve çocukluğu şekillendiren en önemli yer aile olup ailenin ve sosyal çevrenin çocuğa yönelik algısı, çocuğun yaşı ve özel durumu doğrultusunda yetiştirilmesi, aile içi ilişkiler bağlamında ebeveynlik deneyimleri, çocuğun yetiştirilmesini kültürel ve psiko-sosyal yönlerinin merkezine çeker.

Çocuk yetiştirme birçok riski bünyesinde barındırmakta, ebeveynler çocuklarına mükemmeliyetçi yaklaşımla endişeli ve tedirgin davranabilmektedir. Üstün yetenekli çocuğun ebeveyni olmak birçok avantaj ve dezavantajı bünyesinde barındırır. Yapılan araştırmada üstün yetenekli çocukların yetiştirilme şekli, ebeveynlerin yaklaşımlarındaki doğru ve yanlış yönleri belirleme noktasında bir laboratuvar işlevi görür. Ebeveynlik deneyimlerinin sistematik bir şekilde sunumu, üstün yetenekli olan ve olmayan çocukların yetiştirilmesinde rol model olunmasına veya zayıf yönlerin tekrar gözden geçilmesine ışık tutar. Çocuğun aile içinde, toplumsal yaşamında ve okul hayatında geçirdiği bu psiko-sosyal ve kültürel süreç “Çocuk Yetiştirme sınıfı ehliyet” olarak adlandırılmaktadır. Ebeveynlik deneyimi diğer ebeveynlerin çocuk yetiştirme şeklinde sosyal norm oluşturmakta, çocuk yetiştirme pratiklerinin çocuğun yüksek yararına oluşu Ç sınıfı ehliyetin önemini ortaya koyar. Bu ehliyet türünde ebeveynler doğru veya yanlış tutumları üzerine düşünürler; birbiriyle, yetkililerle bu durumları paylaşırlar, özeleştirir yaparlar, iç gözü ve iç denetim sağlarlar. Böylece ebeveynler çocuk yetiştirme sınıfı ehliyetinde profesyonelleşirler. Özetle çocuk yetiştirme ehliyeti ebeveynlerin deneyimlerinden ve profesyonel desteklerden meydana gelerek özdenetimle sürekli yenilenmesinden oluşmaktadır.

Ç Sınıfı Ehliyetinde Duygusal Emek

Ç sınıfı ehliyet fenomenindeki duygusal emek sürecine yönelik elde edilen bulgular aşağıda sunulmaktadır. Bu kısımda, “Üstün yetenekli çocuk nasıl algılanmakta, ebeveynlik deneyimi ve çocuğun ihtiyaçlarına yetiştirilmesi duygusal emek sürecindeki deneyimi nasıl belirlemektedir?” sorusuna cevap aranmaktadır. Üstün yetenekli çocukların ihtiyaçları ve beklentileri farklılaşabilmekte, bu durumda ebeveynler kendisini yetersiz hissedebilmekte ve ebeveynlik deneyimleri birtakım zorlukları barındırabilmektedir. Buna göre belirlenen alt temalar, duygusal emek teorisini destekleyen teorilerle tartışılmaktadır.

Duygusal emek kavramı ilk kez Arlie Hochschild (2003) tarafından ortaya atılmıştır. Duygusal emeğin hem ekonomik hem de ekonomik olmayan maliyetleri ve çıktıları bulunmaktadır (Wharton, 1999). Ebeveynlerin duygusal emek süreci, ebeveynin çocukla yüz yüze ve sesli iletişimi sayesinde samimi, duygusal (Hochschild 2003, s. 147)

olmaktadır. Burada üstün yetenekli çocuğa algıların, ebeveynlik deneyimindeki duygusal emek sürecinin nasıl belirlendiği ele alınmaktadır.

Çocuğun Özel Yeteneğine Yönelik Algılar

Bu kısımda analiz temasında yer alan çocuğa yönelik algılarla ilgili deneyimler yer almaktadır. Üstün zekâlı, yetenekli ve dahi olduğu belirtilen çocuklar çevresinin dikkatini çekerek hayranlık uyandırır. Günümüzde özel çocukların yeteneklerinin keşfedilmesi birçok yönden destek sunma adına önemli olup bu durum aile, okul ve çevre yoluyla sağlanır. Ebeveynler çocukların özel davranışlarını önceden fark etmelidirler. Çocuğun özel olup olmadığının fark edilmesinde, topluma yararlı bir birey olması noktasında öğretmen eşsiz bir fırsata sahiptir (Sivevska, 2010). Ebeveynlerin çoğunlukla eğitimci olması çocukların ebeveyni tarafından fark edilmesini kolaylaştırmıştır. Ebeveynler çocuğunun yeteneklerini nasıl fark ettiklerini ve yaşadığı deneyimlerini aşağıdaki gibi aktarırlar:

K13: “Kolay öğrenmesi, çok ve ilginç bilgi kökenli sorular sorması gibi sebeplerle 3.5 yaşındayken Rehberlik Araştırma Merkezine götürmüş ve test yapılmasını rica etmiştim. Zaten orda da IQ yüksek olduğu söylendi. Ancak bunlardan ziyade normal çocuklar gibi parkta koşup oynamadı, hareketli oyunları tercih etmedi maalesef.”

K6: “Üstün yetenekli öğrenciler için kitaplardan aldım. Oğlumun bu kitapta yer alan soruların çoğunu çözebildiğini fark ettim. Bu noktada gelişimine gerek kitaplar gerek mobil uygulamalar aracılığıyla destek oldum. Oğluma üstün yetenekli olduğu için ayrıcalıklı davranmıyorum. Kardeşinin bu noktada özel bir yeteneği olmazsa oğluma tanıdığım bütün imkânları kızıma da tanıyacağım.”

K12: “Erken konuştu, Kendisi okumayı öğrendi, Eleştirme, aktivite, puzzle gibi uygulamalar da yaşından üst düzey kitapları yapabiliyordu, Özelliğini fark edince BİLSEM’e yönlendirdik.”

K7: “Boş zamanlarında resim yapma isteği, yaptığı resimlerin olayı ya da kişiyi tam yansımasıyla fark ettik.”

Gelişim özellikleri akran gruplarına göre ileride olan çocuklar üstün yetenekli çocuklar olarak adlandırılırlar (Söğüt ve Çekiç, 2020). Okul öncesi dönemde çocukların psiko-sosyal bilişsel ve motor gelişimleri çok önemlidir. Bu dönemde de özel çocukların tespit edilmesi kritik yere sahiptir (Kaya, vd., 2023). Üstün yetenekliler özel niteliklere ve ihtiyaçlara sahip istisnai çocuklar olup doğuştan gelen yeteneklerini geliştirmek amacıyla uygun eğitime ihtiyaç duyarlar (Kelemen, 2010). Üstün yetenekli çocuklar normal çocuklardan farklı olmakta, bu farklılıklar zekâ düzeyinde olduğu kadar yetenek noktasında da görülmektedir. Ortalamanın üstünde yetenek yaratıcılık, adanmışlık, mükemmeliyetçilik, rekabet, farklılık arz ettiği gibi gündelik yaşamını zorlaştırabilecek niteliklere sahiptir (Tohum ve Tortop, 2018). Aileler çocuklarına olan yaklaşımlarında diğer özel gereksinimli çocuklarla kıyaslamakta, BİLSEM öğrencisi çocuklarına daha özen gösterdiklerine değinmektedirler.

K11: “Küçüklüğünden beri sorgulayıcı bir yapısı vardı. Çok meraklı, yaşlıtlarının ötesinde olgunluğa sahip. Problem çözme yetisi yüksek. Ayrıcalıklı davranmıyoruz ancak kendinin farkında olması için gerekli katkıyı sağlamaya çalışıyoruz. Kardeşi var. Kendisinden iki yaş büyük. Down Sendromlu. Dolayısıyla yaklaşımlarımız ikisine göre dengeli.”

K9: “Çocuğumun üstün yetenekli olduğunu resme olan ilgisi ile anladım. Bu durumda da onun daha fazla önem vermesine yardımcı oldum. Sağladığım ayrıcalık bu şekildedir. BİLSEM öğrencimin bir tane ablası vardır. Ablası da resme karşı ilgili olduğu için öğrencim ablasından ilham almıştır. Çocuklarımın ikisine de yaklaşımım aynıdır. Aradaki yaş farkından dolayı küçük olan (BİLSEM öğrencisi olan) çocuğuma biraz daha ilgili davranıyorum.”

Görüşmeci K9’un ifadesi dikkat çekmektedir. Ebeveynin BİLSEM öğrencisi çocuğuna daha farklı davranması IQ skorunun, özel yeteneğin ayrıcalıklı konumu gösterir.

Bir diğer katılımcı ise çocuğunun yeteneğinin öğretmeni tarafından fark edilip ilgili kurumlara yönlendirildiğine, üstün yetenekli çocuklarını kıyaslarken farklı niteliklere sahip olduklarına değinmektedir. Ona göre:

K1: “Büyük çocuğu öğretmeni fark etti. 1.sınıftayken öğretmeni Psikiyatriye Hiperaktif olduğu için yönlendirdi. Büyüdükçe hiperaktiflik azaldı. Küçüğü ise öğretmeni fark etti, onu aslında ben de fark etmişim. Büyük geç konuştu tuvaletinin haber vermiyordu. IQ’ları Bakanlıkta gizli tutuluyor ama çok yüksek zekâya sahip olduklarını biliyorum. Kızımın daha normal sosyal ilişkileri var. İki çocuğum farklı.”

Üstün yetenekli çocukların tanımlanması okul öncesi dönemde oldukça zor olduğu için uzmanlar tarafından belirlenmelidir. Burada ebeveynlerin gözlemlerine dayalı kayıtlar, öğretmenin gözlemleri, arkadaş bilgileri, bireysel çalışmalar, çocuğun doğal ortamda sergilemiş olduğu davranışlar, testler, ölçekler tanı ve değerlendirmede ön plana çıkmaktadır (Baykoç Dönmez, 2018, s.420-421).

Katılımcılar çevresinde özel yetenekli çocuğu olan tanıdıklarının olduğunu ancak ebeveynlerinin fark etmediğini, özel eğitim almadıklarını belirtmektedir.

K1: “Var ablamın çocuğu var. Onun dışında tanıdıklarımız yok. Ama sanırım fark ettiğim var, onun da yaşı büyük olduğu için, Üniversiteye gidiyor, bir şey yapılmıyor.”

Özel yeteneğe sahip çocukların, ailelerinin bu durumu fark etmesi özellikle yaşlıtlarına göre farklı olmalarıyla ortaya çıkmaktadır. Bu durumun anlaşılması ileride karşılaşılabilecek risklerin önlenmesi noktasında gereklidir (Leana- Taşçılar, 2024). Üstün yetenekli bireyler kimi zaman doğru yönlendirmeler sonucunda çoğu kez kendi çabalarıyla üstün yeteneklerini ortaya koyarlar. Bunun yanı sıra fark edilmeyen toplumda göz ardı edilen üstün yetenekli insanların sayısı az değildir. Özel yetenek belli bir zekâ kapasitesi gerektirdiği kadar onların nasıl eğitildiği ve ailenin bu çocuklara olan yaklaşımı onların geleceği açısından önemlidir (Baykoç Dönmez, 2018: 415). Aileler, çocuklarına üstün yetenekli olmalarından dolayı ayrıcalıklı davranmaktadırlar. Bazı ebeveynler ise

çocukların bireysel özelliklerine göre farklı davranmadıklarını, ayrımcılık yapmadıklarını beyan etmişlerdir. Onlara göre:

K2: “Ayrıcalıklı olduğuyla ilgili, hiç ayrıcalıklı davranmadım. Büyük çocuğa “üstün zekâlı” kelimesini 13-14 yaşında ancak ifade ettim. Daha öncesinde dile getirmedi. LGS’ye girerken dile getirdim. (Neden bu ifadeyi kullanmadınız?) Eğitimci olarak yaklaşıncı çocuğun bunu bilmesine gerek görmedim, çocukta farklı bir davranış gelişmesini istemedim. Ebeveyn olarak da buna gerek duymadım.”

K4: “(İki çocuğa farklı davrandığınız oluyor mu?) Yaş grubu farklı olduğu için farklı davrandığım oluyor, o da çok sık değil.”

K5: “Davranışları ve öğretmeni, ayrıcalıklı davranmıyorum, kardeşi var, davranmamaya çalışıyorum.”

K7: “Özel yeteneği olduğu için ayrıcalıklı davranmıyorum. 2 kardeşi var farklı yaklaşmıyorum, her birinin yeteneğinin ayrı olduğuna inanıyorum.”

Zekâ testleri akademik başarıyı tespit edebilirken; özel öğrencilerin okul başarısında risk altında olduklarına, öğrencilerin okuldaki zor deneyimlerine yönelik inanış devam etmektedir. Çocuğun üstün yeteneği genellikle kolay öğrenmesi, ilginç sorular sorması, yaşından ilerde gelişim sergilemesi, erken konuşması ve öğrenmesi, örneğin resim gibi belirli alanlarda yüksek beceri göstermesi şeklinde fark edilmektedir. Yapılan çalışmalar üstün yetenekli çocukların zekâ testlerinde yüksek başarı elde ettiklerini göstermektedir. Buna göre IQ ile sosyal altyapı ve çocukların başarısı arasında bağlantı olduğu görülmektedir (Guez vd., 2018). Bazı ebeveynler çocuklarının farklı olduğunu vurgulamayı tercih ederken diğerleri çocuklarının üstün yetenekli olduğunu kabul ederek durumu normal karşılarlar. Üstün yeteneklilik yalnızca IQ testlerinden değil, sosyal ve kişisel özelliklerden de oluşmaktadır. Yüksek IQ’lu çocuklar sadece zekâ skoruyla kalmayıp aynı zamanda daha fazla öğrenerek tek alanda değil birçok konuda sorumluluk üstlenirler (Calero vd., 2010).

Ebeveynlik Deneyimleri

Katılımcılar ebeveynlik deneyimlerini anlatırken çoğunlukla coşkuyla ve gurur duygularıyla anlatmışken, bazı ebeveynler süreci normal karşıladıklarını ifade etmişlerdir. Ebeveynler üstün yetenekli çocuğa sahip olmanın sorumluluğun artışı anlamına geldiğini belirtirler. Buna göre K2, K12, K4 üstün yetenekli çocuklarının olduğunu öğrendiklerinde sorumluluklarının arttığını şöyle ifade ederler:

K2: “Biraz koşuşturmacalarımız arttı. Oğlumu Bilsem günlerinde BİLSEM’e yetiştirmek için okuldan alır almaz BİLSEM’e getiriyorum. O günlerde okul ödevlerini yetiştirme noktasında zorlanıyor. Çünkü BİLSEM’den geç çıkıyor ve doğal olarak gün boyu dinlenme fırsatı olmuyor. Benim açımdan ise oğlumun yetenek alanının keşfedilmesi noktasında farklı etkinlikler, kurslar ve uygulamalar bulma açısından zorluyor.”

K12: “Değişiklik demeyelim de araştırma ve farkındalık yönünden sorumluluğumuz arttı diyelim. Down sendromlu bir çocuk nasıl özel ilgi istiyorsa üstün yetenekli çocuklar da öyle özel ilgi istiyor.”

K4: “Çocuğumun hayatında herhangi bir şeyi değiştirmede. Benim hayatımda ise bazı değişiklikler oldu. Onun duygusal ve akademik gelişimine daha fazla dikkat etmem hususunda farkındalık oluştu bende. Belki de geleceğin bir mucidi olacak çocuğum, onu çok iyi eğitmeli ve korumalıyım düşüncesine fazlasıyla sahibim.”

Üstün yetenekli çocukların ebeveynleri kişiye özgü ebeveyn desteğine ihtiyaç duyarlar, çocuklar özel ihtiyaçlara ve hassasiyetlere sahiptirler (Morawska ve Sanders, 2009). Bu nedenle üstün yetenekli çocukların gelişiminde ebeveynler büyük sorumluluk üstlenirler (Ivleva, 2018). Bazı aileler yaşadığı deneyimi mutluluk, gurur kaynağı ve saygınlık gibi duygularla ifade ederler.

K1: “Çok mutlu olmuştum, acayip mutlu olmuştum. Ama çocukların hayatında pek bir şey değişmedi. Eşim de normal karşıladı. Çocuklarım hiç umursamazlar. Aileler çocuklara bunu söylüyorsa şımarabiliyorlar. Ailenin doğru bilmesi, yönlendirmesi yeterli. Çocuğun pohpohlanmasına gerek yok. Biz burada zaten aile semineri veriyoruz. Neler yapması gerektiğini yönlendiriyoruz. Aileler çocuğu tanıyacak.”

K5: “Benim hayatımda bir gurur kaynağı oldu ilk olarak. Sonra ise gurur olarak algılamıyorum durumu. Çocuğum için BİLSEM’den eğitim alması pozitif yansıdı ona. Okul hayatında ise herhangi bir yansıması yok.”

K8: “Çocuğumuzun yeteneği doğrultusunda onu desteklemek bizi çok mutlu etti. Çocuğumda yeteneği sayesinde daha özgüvenli kendinden emin hareketlerde bulunmaya başladı.”

K11 kodlu katılımcı çocuğunun üstün yetenekli olduğunun bilinmesinin saygınlık sebebi olduğunu belirtmesiyle dikkat çekmektedir. Buna göre:

K11: “Çocuğumun özgüveni yerine geldi. Okulunda ve sınıfında saygınlığı arttı. Benim hayatımda bir değişiklik olmadı.”

Bazı ebeveynler ise hayatlarında önemli bir değişiklik olmadığını ifade etmektedirler. Buna göre:

K9: “Hayatımızda bir değişikliğe sebep olmadı.”

Ailelerin çocuklarının üstün yetenekli olmasına yönelik yaklaşımları ve deneyimleri farklılık göstermekte olup üstün yetenekli çocuklar ailesinin hayatında birtakım değişikliğe yol açarlar. Bazı aileler, çocuklarının özgüveninin ve okuldaki saygınlığının arttığını, ancak kendi hayatlarında büyük bir değişiklik olmadığını belirtirler. Diğer aileler ise, çocuklarının duygusal ve akademik gelişimine daha fazla dikkat etme ihtiyacı hissettiklerini, zamanlarını daha iyi yönetmek zorunda kaldıklarını açıklamaktadır. Ebeveynler çocuklarıyla gurur duymalarına rağmen, çocuklarıyla ilgili sosyal medya hesaplarından paylaşımlarda bulunmaktan kaçındıklarını ifade

etmektedirler. Onlar için üstün yetenekli çocuk sahibi olmanın ayrıcalıklı yere sahip olduğu; bu durumdan genellikle onur duydukları, mutlu oldukları görülmektedir.

Katılımcılara çocuklarının yakın çevreleriyle nasıl karşılandıkları sorulmuş, ebeveynlerin bu durumu çevresiyle paylaşmadıkları, BİLSEM hakkındaki bilgi eksikliğinden dolayı normal karşılandığı, övgüyle, mutlulukla yaklaşıldığı görülmektedir. Katılımcı K1 profesyonel bir alanda çalışan yakın akrabasıyla paylaşım yaptığını, mahremiyet endişelerinden kaynaklı çevresiyle paylaşmadığını, sosyal medya hesabından nazar değme endişesi taşıyarak paylaşım yapmadığını ve çocuğunu korumaya çalıştığı görülmektedir. Ona göre:

K1: “İlk Klinik Psikolog kuzenime söylemiştim. Çok güzel karşıladı, daha sonra büyüklere de söyledik fakat ailede hiç konuşulmadı, çocuklara yansıtılmadı. (Peki yansıtılsaydı ne olurdu?) Kızım salardı kendisini, oğlum da salabilirdi. Güzel not alınca, ödül alınca takdir ediyorum. Ama zekâ konusunda nazar değer endişesiyle çok paylaşmıyorum. Annem her şeyinizi paylaşmayın derdi. Mahremiyeti korumak gerekiyor bu dengeyi korumalıyız. Övmek değer vermek her şeyi ortaya sunmak değildir bunu çocuğun hissetmesi yeterli. Çocuğumla ilgili Instagram hesabımdan veya durumdan paylaşmıyorum, gerek duymuyorum. Çocuğa kendisini değerli hissettirmek için çok da bir şey yapmıyorum. O konuda zayıfım belki de sık eleştiriyorum.”

Akrabaları ve arkadaşları tarafından olumlu tepki alan katılımcılar rol model olduklarını, takdirle karşılandıklarını aşağıdaki gibi belirtirler:

K2: “Aile ve akraba çevresi tarafından çok bilgi sahibi olmadıkları için sınavı kazanmış, “aferrin” şeklinde tepkiler aldım.”

K3: “Bu konuda bilinçli olan arkadaşlarım ise zor bir şeyi kazandığını ve önemli bir iş başardığını söyleyerek tebrik ettiler. Kendi çocuklarını da bu sınavlara sokacaklarını ve gerekli hazırlıkları yapacaklarını söylediler.”

K12: “Genelde ne şanslısın bizimkiler de yapabilse deniyor. Başarıları için ama yukarıda da bahsettiğim gibi zorlukları çok fazla ben hiçbir zaman zeki ya da üstün yetenekli vasıflarını kullanmadım oğlum için. Farklı demeyi tercih ediyorum, ki aslında her çocuk farklı, önemli olan o farklılığı ön plana çıkarıp destek olabilmek. Örneğin benim oğlum hiç futbol ile ilgilenmedi, oynamadı, oynayamadı işte spora yeteneği olanlar da o konuda destek almalı.”

Durumu sosyal çevresiyle paylaşmadıklarını, normal karşıladıklarını, çevresinde üstün yetenekli öğrenci tanımının bilinmemesinden dolayı tepki almadıklarını belirten ebeveynlerin görüşleri aşağıda verilmektedir:

K4: “Çok kimseye bahsetmedik. Normal karşılıyorruz.”

K10: “BİLSEM ve üstün yetenek hakkında bilgi eksikliğinden dolayı tepki olmadı (iyi ya da kötü)”

K14: “Herhangi olumlu- olumsuz bir tepki olmadı. Çünkü artık üstün yetenekli öğrenci sayısı çok fazla. Sıradan bir durum.”

Çocuğun üstün yeteneğinin aile, akraba ve çevre tarafından genellikle olumlu karşılandığı görülmektedir. Bazı durumlarda ise tepkilerin nötr olduğu, konunun paylaşılmadığı ya da yeterli bilgi sahibi olunmadığı için "aferin" şeklinde tepkiler alındığı anlaşılmaktadır. Bilinçli çevre ise çocuğun başarısını tebrik ederek, kendi çocuklarını da bu sınavlara hazırlamayı planladıklarını belirtmişlerdir. Çocuğun üstün yeteneği çoğunlukla aile ve yakın çevresi tarafından memnuniyetle karşılandığı, ancak konuya ilişkin farkındalık ve bilgi düzeyinin artırılması gerektiği de görülmektedir.

Üstün yetenekli çocuğun durumuyla ilgili sosyal çevresiyle paylaşımların farklılaştığı söylenebilir. Ailelerin yaşadığı kültürel ortamı, yakın çevresi bilgisinin ve deneyiminin üstün yetenekli çocuğa yönelik bakış açısını belirlemede önemli yere sahiptir. Ailenin bireyin ilk sosyalleştiği yer olması (Avcı, 1991), çocuğun kişisel gelişiminde bulunduğu ortamın (habitusun) (Bourdieu, akt. Wallace ve Wolf, 2015, s.164), ortamdaki bireylerle iletişiminin (Dağlıoğlu ve Alemdar, 2010) çocuğun sosyalleşmesinde etkiye sahip olduğu söylenebilir. Toplumda üstün yetenekli çocuğa yönelik farkındalığın beklenen düzeyde olmadığı, ailelerin bu konuda destek bulamayarak yalnız hissettikleri belirtilebilir.

Çocuğun İhtiyaçlarına Yetişmek

Ebeveynlere çocuklarının ihtiyaçlarının neler olduğu sorulmuş, bu ihtiyaçların karşılanmasında ebeveynlerin kendilerini yeterli hissedip hissetmedikleri duygusal emek çerçevesinde yorumlanmıştır. Bazı ebeveynler çocukların ihtiyaçlarını kırtasiye malzemesi olarak, bazıları eğitimin niteliği bazıları ise sosyalleşme şeklinde açıklarlar. Kırtasiye malzemesi şeklinde ifade eden katılımcılar şunları belirtirler. Onlara göre:

K1: “Küçük çocuğum farklılığı, çeşitliliği seviyor. Ama itiraf edeyim çok karşılayamıyoruz. Büyük çocuğum sessiz, kendisini ifade etmez, bilgisayar ve tablete çok düşkündür. Ama merak ettiği şeyleri hep verdik. 3 yaşından beri kocaman Lego koleksiyonu var, her çocuk oynamaz. Mümkün olduğunca karşılamaya çalışıyoruz.”

K2: “Evde kafasını dağıtmayacak bir çalışma ortamı olmalı. Bu ihtiyacını da karşılıyoruz zaten. İlerleyen sınıf seviyelerinde yapacağı çalışma ve araştırmalar için bizim maddi ve manevi desteğimize ihtiyacı olacağını düşünüyorum. Okullarda ise üstün yetenekli çocuklar için farklı kurs ve çalışmalar düzenlenmeli. Onlardan neler beklediklerini anlatılmalı onların farklı olduğu ve beklentilerinin yüksek olduğu hissettirilmeli. Şu anda destek eğitimi o ders şeklinde okul da oğluma özel olarak kurs veriyor.”

K12: “Maalesef eğitim sistemimizde hem üstün yetenekli hem de diğer çocuklar için eksiklikler çok tabii. Örneğin oğlum 12. Sınıf'ta ve felsefe, edebiyat gibi dersleri sayısal alan seçtiği için almak istemiyor. Zaten okulu da sevmedi (1. Sınıftan itibaren).”

Elde edilen bu bulgular literatürle uyumludur. Üstün yetenekli bireylerin eğitimi konusunda velilerin, öğrencilerin beklentisi yüksek olabilmekte, eğitimcilerin öğrencilere eşit, adil bir eğitim sunma zorunluluğu bulunmaktadır. Eğitimde kullanılan görsel materyallerin, bireye özgü yaklaşımın, sosyal kültürel bir eğitimin demokratik, katılımcı

bir yönetim anlayışının, öğrenciye değer veren iletişim tarzının temiz, güvenilir bir eğitimi ön plana çıkmaktadır. Okul yöneticilerinin çalışanların ve öğretmenlerinin fırsat eşitliği adına beklentilerinin karşılanması önem arz eder (Gürültü ve Alcı, 2020). Benzer şekilde üstün yetenekli çocuklar kendilerine yüksek standartlar belirlemekte ve mükemmeliyetçi olma eğilimindedirler (Ogurlu, 2015). Çocuğunun ihtiyaçlarını sosyal etkinlikler bağlamında değerlendiren katılımcılar ise, çocuğun yakınlarıyla vakit geçirmesi ve normal çocuk gibi davranılması gerektiğini aşağıdaki gibi belirtirler:

K3: “Ödevlerden vakit bulursa ebeveyn ve kardeşleriyle daha fazla vakit geçirmeye ihtiyacı var.”

K8: “Biz imkânlarımız dâhilinde her türlü ihtiyacını karşıladığımızı düşünüyoruz. Okulda ise sosyal etkinliklerin desteklenmesini istiyoruz.”

K15: “Yaşam alanında bana göre normal insanlarla beraber hareket etmeye ihtiyacı var. Özel yetenekli çocuğu toplumdan soyutlamamak gerekir.”

Ebeveynler çocuklarının ihtiyaçlarını karşılarken, sarf ettikleri duygusal emekten dolayı yetersiz ve sıkışmış hissedebilirler. Bu durum ebeveyn-çocuk ilişkisinin duygusal emek sürecinden meydana geldiğini göstermektedir (Schrodt ve O’Mara, 2019).

Bu kısımdaki bulgular araştırma deseninde yer alan üstün yetenekli çocuğun yeteneğine yönelik algılar, ebeveynlik deneyimi, çocuğun ihtiyaçlarına yetişmek desenlerinden meydana gelmekte olup duygusal emek teorik zeminle ilişkilendirilmektedir. Çalışan pek çok kadın için aile saati, ev dışındaki sosyal etkinliklerden ziyade, ev içinde akşam yemeği saati rutini anlamına gelmektedir. Bu durum elbette ki, kadının esnek bir işte çalışıp çalışmamasına, medeni durumuna ve çocuğunun yaş grubuna bağlı olarak değişmektedir. Yapılan çalışmalarda çalışan ve çocuklu kadınların genellikle kariyer yerine işlerini hesaba katmaktadır. Bu kadınlar, ev ve iş arasında meydana gelen çatışmaları alternatif çözümler geliştirerek uzlaşmaya çalışırlar (Garey, 1999). İş ve aile arasında kadınlar tarafından feda edilen unsur çoğunlukla kariyer olabilmektedir.

Ç Sınıfı Ehliyetle İkinci Vardiya

Ç sınıfı ehliyet fenomeninin ikinci vardiya sürecine ilişkin araştırma sorusu ise şöyledir: Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin aile içindeki görev dağılımı ikinci vardiya sürecindeki deneyimi nasıl belirlemektedir? Bu araştırma sorusuna alt temalarla cevap aranmaya çalışılmıştır. İkinci vardiya (Hochschild 2012, s.3-4), ebeveynlerin ev işi sorumluluğunu içeren görev dağılımını ele almaktadır. Çocuğun yetiştirilme sürecinde, çocuğun bakımına yönelik aile içindeki toplumsal rollerin ebeveynler arasında eşit ve adil bir şekilde dağılımı önem arz etmektedir. Çalışmanın bu kısmında aile içi toplumsal rollere yönelik veriler sunulmaktadır.

Çocuğun Bakımında Görev Dağılımı

Çocuğun bakımında aile içi görev dağılımının nasıl olduğu önem arz etmekte, aile içi toplumsal rollerin nasıl olduğuna yönelik veriler aşağıda sunulmaktadır. Onlara göre:

K1: “Evde yemek konusunda hiçbir şeyi eksik etmem. Eşimde çok yardımcı olur. Mesela 16.30’da evdeyim, 17.10 geçe çok güzel bir sofraya hazırlamış olurum. Yemek yapmayı çok sevmem ama fiziksel koşulları önemsiyorum. Bazen bu işlerden dolayı çocuklara yetişemediğim oluyor. Çocuklara bugün çok yorgunum pilim bitti diyorum.”

K5: “Eşimle paylaşım yapıyoruz, doğal olarak. Benim evde olmadığım zamanlarda çocuklarımızın yapması gerekenlerle o ilgileniyor. Ben geldiğimde ben de devreye giriyorum.”

K11: “Çoğunlukla babasıyla bazen de ablasıyla paylaşıyorum. İş bölümüne gelirsek önce birlikte karar veriyoruz. Daha sonra maddi destek olarak babamızdan veya ablamızdan yardım alıyoruz.”

K8: “Dedesi ile işbirliği yapıyorum. Ödevleri konusunda yardım alıyorum.”

Çocukların bakımı Türk toplum yapısında çoğunlukla kadın tarafından yerine getirilmekte, ikinci vardiya sürecinde duygusal emeğin sarf edilmesinde kadın önemli bir aktör olmaktadır. Hochschild’e göre (2012, s.9) kadınlar evde ikinci vardiya sürecinde olmakta, ev içi toplumsal rollerde ve çocuğun bakımında en büyük rolü üstlenmektedir. Teoride olduğu gibi bulgulara da üstün yetenekli çocuğun ödevlerinde, bakımında kadın tarafından sorumluluk üstlenilmektedirken daha çok eğlenceli kısım olan dışardaki aktivitelerle erkeklerin ilgilendiği görülmektedir. Farklı ülkelerdeki ebeveynlik deneyimi üzerine yapılan bir araştırmada ebeveynlerinin iş yoğunluklarını düzenlemesi ve eğitim düzeylerinin yüksek oluşu çocuklarının bakımlarını sağlamadan olumlu bir etkiye sahip olduğu tespit edilmektedir. Danimarka gibi çocuğun bakımı üzerine sosyal politikaya sahip ülkelerde babaların çocuklarının bakımına katılımının daha yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca çocukların bakımında ebeveynler arasında harcanan zamanın kültürden kültüre değişkenlik gösterdiği söylenebilir (Craig ve Mullan, 2011). Yapılan araştırmada annelerin çocuğuna bakımı, ödevi konusunda çoğunlukla sorumluluk üstlendiği ve bu durumun geleneksel kültürle ilişkili olduğu belirtilebilir. Bu durum Hays (1998) tarafından yoğun annelik şeklinde tanımlanmaktadır. Anneler, burada çocuklarına aşırı vakit ayırması, emek, para harcaması gerektiğine yönelik inancı ve bu sayede çocuklarının akranlarından üstün donanıma sahip olacağına yönelik kültürel talebini ifade etmektedir. Ebeveynler ister üstün yetenekli çocuğa isterse normal çocuğa sahip olsun çocukların birer sosyal sermaye olarak görülmesi çocuğun yetiştirilmesinde üçüncü vardiyanın önemine yönlendirmektedir.

Ç Sınıfı Ehliyet Üçüncü Vardiya

Ç sınıfı ehliyet fenomeninin üçüncü vardiya sürecine yönelik araştırma sorusu ise şöyledir: Üstün yetenekli çocuğun yetiştirilmesi, çocukla geçirilen vakit ve yönetilen hisler üçüncü vardiya sürecini nasıl belirlemektedir? Bu üçüncü araştırma sorusuna yönelik belirlenen temalar aşağıda sunulmaktadır. Ebeveynin çocukla geçirdiği vakitte duygusal etkileşimi üçüncü vardiya olarak adlandırılmaktadır. Burada ebeveynin iş hayatından, ev içi toplumsal rollerden (yemek, temizlik, çocuğun bakımı vs.) arta kalan zamanın çocukla nasıl değerlendirildiğine yer verilmektedir (Hochschild 2001, s.83).

Üstün yetenekli çocuğun yetiştirilmesindeki duygusal deneyimler, karşılaşılan zorluklar, birlikte geçirilen vakit ve bu durumlardaki deneyim bu kısımda tartışılmaktadır.

Çocuk Yetiştirme Deneyimi

Üstün yetenekli çocuklar, kişiye özgü ebeveyn desteğine ihtiyaç duyar ve çocukları özel ihtiyaçlara ve hassasiyetlere sahiptirler. Özel çocukların ebeveynleri üzerine yapılan çalışmada, ebeveynler çocuklarında davranış problemi, hiperaktivite gibi müdahale gerektiren problemler iletirler. Öğretmenin bilgisi haricinde ebeveynler çocuklarını disipline ederken daha az sert tutum, tolerans noktasında değişimler belirtirler. Buna göre kişiye özel davranış müdahalesinin olduğu görülmektedir (Morawska ve Sanders, 2009).

Özel çocukların ebeveynleri üzerine yapılan çalışmada, ebeveynler çocuklarında davranış problemi, hiperaktivite gibi müdahale gerektiren problemler iletmişlerdir. Üstün yetenekli çocuklar çevreye daha kolay uyum sağlamakta, stresi daha düşük düzeyde yaşarlar. Dolayısıyla üstün yetenekli çocukların problem çözme ve stresle baş etme noktasında daha etkili oldukları bulunmuştur. Bu durumda cinsiyet farkı ortaya çıkmamıştır (Erdem ve Baloglu, 2018). Katılımcılara, çocuklarına ceza verirken üstün yetenekli olmalarının nasıl bir yere sahip olduğu sorulmuştur.

Katılımcılar, çocuğun üstün yetenekli olmasından dolayı ona daha kontrollü davrandıklarını aşağıdaki gibi ifade etmektedirler.

K1: “Bu durum küçükken ayrıydı, sakinleştirirdim. Etrafa rahatsızlık vermeden olayı çözerdim. Şimdi ise yaşları büyük olduğu için olumsuz bir durum olduğunda sinirleniyorum, evde konuşup ceza veriyorum. (Nasıl cezalar veriyorsunuz?) Geçen gün beni çok üzdü. Burada olduğu için anne/ öğretmen ayrımı yapamıyorum. 10 gün alışveriş cezası verdim.”

K3: “Genelde bir sıkıntı ile karşılaştığımda çocuğumu üzmemek ve incitmemek için dikkatli oluyorum ama bazı zamanlarda aşırı tepkide bulunabiliyorum. Kendisinden beklemediğim zaman özellikle. Fakat bu durumlarda üstün yetenekli olmasının bir önemi yok.”

K11: “Genellikle uyumlu hareketleri var çok fazla sorun yaşamıyoruz. Olumsuz bir etkisi yok.”

Bazı ebeveynlerin çocuklarına yaklaşımlarında, genellikle dikkatli davrandıkları görülmektedir. Ebeveynlerin “sen akli başında bir çocuksun, sana yakıştı mı, sakinleşip onu uyarıyorum, rahatsızlığımı yalnızken belirtiyorum” ifadelerini kullanmaları üstün yetenekli fenomeninin ebeveynlerde farklı bir anlam inşa ettiğini, duygularını çocuk yetiştirirken kontrol etmelerine neden olduğunu, duygusal emek sarf ettiklerini göstermektedir. Buna göre aşağıdaki katılımcı ifadeleri çocukların üstün yetenekli olduğu için farklı davranışları gerektiğine inandıklarını ortaya koymaktadır.

K2: “Çok olmuyor. Onların davranışlarını gözlemlerken üstün zekâlı mı değil mi aklıma gelmiyor. Kız/ erkek çocuk oldukları geliyor. Sadece onlara ders çalışma şekillerinde, sınava hazırlık sürecinde söylüyorum. Belli bir zekâyâ sahip olduklarını, bu

durumu ortaya çıkarmaları gerektiğini vurguluyorum. Çok olumsuz davranış sergilerlerse vurguluyorum. Sen akli başında çocuksun diyorum. Ama ne olursa olsun çocuk. Odalarının düzensiz ve kirli olmasının odanın enerjisini düşüreceğine inanıyorum.”

K6: “Neden böyle davrandı diye düşünüyorum. Sana yakıştı mı bu diyorum. Olumsuz bir etki oluyor. Nasıl üstün yetenekli çocuk bu kadar basit düşünebilir. Sıradan çocuk bile böyle davranmazdı diye düşünüyorum ve buna anlam da veremiyorum bazen.”

K7: “En başta sinirleniyorum fakat karşımdaki kişi bir çocuk ve benim de ona göre davranmam gerekiyor. Sakinleşip onu uyarmaya çalışıyorum. Ayrıntılı şekilde anlatmaya çalışıyorum. Çocuğum zaten anlayışlı ve çoğu şeyin farkında olan birisi. Bu yüzden fazla da zorlanmıyorum ve kısa sürede anlaşılmış oluyoruz”

K9: “Elbette ki üzülüyorum istemediğim bir davranışı karşısında. Genellikle sakın kalmaya çalışıyorum ve yalnızken konuşarak belirtiyorum rahatsızlığımı.”

Çocukların beklenmeyen davranışlarına verilen tepkiler çeşitlilik göstermektedir. Bazı ebeveynler çocuklarının davranışlarına çok sert tepki verirken bazıları daha sakın ve anlayışlı yaklaşır. Kimi ebeveyn çocuklarının üstün yetenekli olmasını dikkate alarak daha dikkatli davranmaya çalışırken kimileri de bu durumu önemsemezler. Bazı ebeveynler çocuklarının yaşına ve gelişim düzeyine göre hareket ederken diğerleri daha katı kurallar uygularlar. Genel olarak ebeveynlerin çocuklarının davranışlarına verdikleri tepkiler, onların yaş, gelişim düzeyi ve kişilik özellikleri gibi faktörlere göre değişiklik gösterir.

Çocukların üstün yetenekli oluşu ebeveynlerin çocuklarına normalden daha farklı davranmalarına, gerçek duygularını çocuklarına yansıtmamalarına neden olur. Bu durum ebeveynlerin stres altında kaldıkları, streslerini yönetme esnasında duygusal emek sarf ettikleri anlamına gelir. Çocuğun özel durumu ebeveynlerde çatışma yaratmakta, belirsizliğe ve aşırı bir sorumluluk almaya sebep olmaktadır (Lazorus ve Folkman, 1984, s. 259).

Çocukla Geçirilen Vakit

Birey kişiliğini aile içinde oluşturur. Bu durum ebeveynlerin tutumuyla ilişkilidir. Çocuğun dünyası ile ebeveynin dünyası farklıdır. Bu nedenle, çocuk için ailenin kendisine olan yaklaşımı; nasıl davrandığı, nasıl algılandığı önemlidir. Ebeveynlerin çocukları ile etkileşimi olan çocukların fiziksel, duygusal, sosyal ve entelektüel gelişimi kişilik gelişiminde önemlidir. Çocukların anne ve babasıyla ilişkisinde onların temel tutumları kişilik gelişiminde önemli bir etkileyici faktördür (Serinkan, 2012). Bu kapsamda katılımcıların çocuklarıyla nasıl vakit geçirdikleri ele alınmaktadır. Ebeveynlerin çocukla geçirdikleri vaktin sosyo-kültürel etkinliklerden ziyade eğitim hayatına yönelik faaliyetler olduğu görülmektedir. Buna göre katılımcılar çocuklarıyla geçirdiği vakti çocuk odaklı bir yaşam tarzıyla aktarmaktadır.

K1: “Büyük çocuğum maalesef sadece bilgisayar ve telefonla ilgileniyor, gezmeyi sevmez. Arkadaşları yok denecek kadar azdır. Kendi halindedir. Çoğunlukla küçük çocuğumla vakit geçiririm. Birlikte alışverişe çıkarız, gezeriz, evde bir şeyler yaparız,

kek, kurabiye gibi. Burada kız/erkek çocuk farkı kendiliğinden ortaya çıkıyor. Erkek olan da kendi odasını temizler, mutfakta yardım eder. Kızdan iyi de yapar ama yaradılış farkı var. Ancak ben cinsiyet ayrımı yapmaksızın yetiştirdim. Yaptığınız etkinliklerin çocuğunuzun ilgi, ihtiyaç, yetenek ve taleplerini karşılamamız orta düzeydir. Eminim onlar daha çok farklılıklara ihtiyaç duyuyorlar. Benim çalışmam onlardan ayrı kalmak da etkili oluyor.”

K2: “Haftanın her günü (hafta içi) çocuğu sabah okula bırakıyorum. 14.30 gibi okuldan alıyorum; fakat Salı ve Çarşamba günleri okuldan aldıktan sonra 15.30’da ki BİLSEM dersine götürüyorum. 18.30’da BİLSEM’den çıkıp eve geliyoruz. Yemek ve biraz dinlenmeden sonra normal okul ödevlerini yapıyoruz. Pazartesi ve Perşembe günleri ise okulda sınıf öğretmeni “Destek Eğitimi Odası” şeklinde kurs veriyor. 14.45’te bu kurs boşalıyor ve 16.15 gibi okuldan alıyorum. Aynı şekilde evde ödevler yapılıyor. Birlikte zaman geçiriyoruz.”

K7: “İngilizce çalışıyoruz. Ayrıca Instagram, Twitter’da ilginç videoları izliyoruz. Matematik sorularına yardım ediyorum.”

Sosyal etkinlik yapan ebeveynler film izleyip oyun oynadıklarından, müzik dinlediklerinden, kitap okuduklarından ve eğlenceli vakit geçirdiklerinden bahsetmektedir. Onlara göre:

K11: “Genellikle hafta içi özel vaktimiz olmuyor. Ödev ve boş zaman buldukça sinema filmi izliyoruz.”

K6: “Kitap okuyor, müzik ile uğraşıyor (piyanosu var ve onu çok seviyor)”

K9: “Oyun oynuyor. Kitap okuyor. Birlikte açıkçası fazla bir şey yapmıyorum. Yemek yaparken bana yardım ediyor. Özellikle el becerisi gerektiren bazı yemeklerde yardım edince kendini önemli hissediyor (mantı yemeği gibi) muhtemelen bununla sosyal ve ailevi anlamda da kendini önemli hissediyor.”

Üstün yetenekli çocukların kitap okuması bu sayede hem kendilerini hem de yeteneklerini anlamalarına, psiko-sosyal ihtiyaçlarına karşılık vermeye olanak tanır (Leana- Taşçılar, 2024). Bu noktada ebeveynlerin çocukla geçirdiği vakitlerde kitap okumanın yeteneklerinin gelişmesinde verimli olacağı görülmektedir.

K12: “Günün çoğu okulda geçiyor, okuldan geldikten sonra dinlenme zamanı içinde 1 saat olan ekran saatini kullanıyorum. Sonrasında ödev vs. Yapıyor, birlikte genellikle kitap okuruz, doğa keşifleri ve hayvanları konuşmayı çok severiz. Genelde etkinlikleri onun hayal gücü doğrultusunda yaparız. Yaptığımız etkinliklerinde onun gereken ilgi ihtiyaç ve taleplerini karşıladığını düşünüyorum. Örneğin kızımın betimleme gücü oldukça yüksek, bende bu doğrultuda çevredeki nesneleri onun hayal gücü eşliğinde onun istediği hale getiriyorum diyelim.”

Çocuklarıyla vakit geçiren ebeveynler, çocuklarının isteklerine ve ihtiyaçlarına odaklanırlar. Çocuklar okul ve BİLSEM’de yoğun bir programı olduğu için, ebeveynler onların dinlenme, boş zaman ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmakta, birlikte yemek yapma,

kitap okuma, oyun oynama, müzik dinleme gibi etkinlikler yapmaktadırlar. Bazı ebeveynler çocuklarına İngilizce ve Matematik dersi desteği de vermektedir. Ebeveynler, çocuklarının ilgi ve ihtiyaçlarını karşılayan etkinlikler yapmaya özen göstermelerine rağmen, bazen yoğun program nedeniyle çocuklarına yeterince zaman ayıramadıklarını da belirtirler. Büyük çocukların ise daha çok teknoloji ile ilgilendikleri, gezmeyi sevmedikleri ifade edilmektedir.

Üstün yetenekli çocukların eğitimi normal çocuklardan biraz daha farklıdır. Üstün yetenekli çocukların eğitimi normal müfredata göre yapılamamaktadır. Onlar için müfredatın kapsamlı olması, daha yaratıcı özellikler taşıması gerekmektedir (Baykoç Dönmez, 2018, s.421-424). Üstün yetenekli çocuklarda eleştirel bakış açısının geliştirilmesinde felsefi düşünme yetkisi önem arz etmektedir. Bu yetenek çocuğun kendisiyle yeniden tanışmasını sağlayacak, gerekli sorgulamaları yaparak kendisini keşfetmesine katkı sunacaktır. Çocukta felsefi bir yaklaşım oluşturabilmek küçük yaştan itibaren gerekir. Kimi zaman ise fazla soru sorma özelliği dezavantajlı durum haline getirebilir. Fakat bu durum kendilerini tanımaya destek olma noktasına yönlendirildiği takdirde daha sağlıklı olacaktır (Kefeli, vd., 2021). Üstün yetenekli çocuğu olan ebeveynlerin çoğunlukla çocuğun eğitimine odaklı yaşadıkları, sosyal etkinliklere kısıtlı zaman ayırabildikleri görülmektedir. Oysaki ebeveynlerin ve özellikle annelerin çocuklarının okul başarısına destek verdiği, onların okula adapte olmasına, başarı elde etmesine olumlu katkı sunduğu belirtilmektedir. Ayrıca ebeveynlerin çocuklarının sosyal hayatına ilgi duydukları onların gelecekteki karar alma yeteneklerini belirledikleri ifade edilebilir (Grolnick ve Ryan, 1989).

Çocuk Yetiştirmede Yönetilen Hisler

Üstün yetenekli çocukların gelişiminde ebeveynler büyük sorumluluk üstlenirler. İyi bir çocuk yetiştirmek için ailelerin okulla iş birliği yapmaları, çocuğun entelektüel seviyesini geliştirmeleri, onu topluma kazandırmaları gerekmektedir (Ivleva, 2018). Çocuğun özel gereksinimli olması aile açısından zorluk oluşturabileceği gibi üstün yetenekli olması da birtakım zorlukları bünyesinde barındırmaktadır (Söğüt ve Çekiç, 2020). Katılımcılar çoğunluklu olarak çocuğun maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılamakta kendisini yeterli buldukları, çocuğun ihtiyaçlarını karşılamakta zorluk yaşamadıkları görülmekteyken bazıları kendisini yetersiz hissettiklerini belirtmektedir. Buna göre kendisini yetersiz hissetmeyen ailelerin ifadeleri aşağıdaki gibidir:

K3: “Olmuyor çünkü eşimle ortak karar alıyoruz, beraber hareket ediyoruz. O da eğitimci zaten. Bu yüzden olmuyor.”

K12“Olmuyor. Her türlü ihtiyacını karşılıyorum ve yetersizlik hissetmiyorum şimdilik.”

K2, K9 ve K14 kodlu katılımcılar ise yetersiz hissettikleri belirtirken çocukların farklı olmasına, eğitim sistemindeki yetersizliklere vurgu yapmaktadırlar. Buna göre:

K2: “Bazen oluyor. Özellikle sorular sorduğumda (merak duygusu çok çünkü) kendimi yetersiz hissediyorum. Fakat internetten araştırma yaparak ona yardımcı oluyorum.”

K9:“E tabi bir süre sonra yetersiz olduğunuzu fark ediyorsunuz. Farklı bakıyorlar hayata.”

K14: “Yalnız kalmadığımı ama bazen yetersiz kaldığımı hissediyorum. Bunun sebebinin de ülkemizdeki eğitim sistemi olduğunu düşünüyorum.”

Bazı ebeveynler, çocuklarının farklı bakış açılarına sahip olmaları nedeniyle kendilerini yetersiz hissettiklerini belirtirler. Diğer ebeveynler ise çocuklarının ihtiyaçlarını genellikle karşılayabildiklerini, ancak özellikle soru sorma konusunda kendilerini yetersiz hissettiklerini ifade ederler Bununla birlikte, bazı ebeveynler çocuklarının tüm ihtiyaçlarını karşılayabildiklerini ve yetersizlik hissetmediklerini dile getirirler. Eşiyle ortak karar alan ve eğitmeni olan ebeveynler, çocuklarının ihtiyaçlarını karşılarken yetersiz hissetmediklerini belirtirler.

Elde edilen bulguların literatürle uyumlu olduğu görülmektedir. Ebeveynler özel çocuklarının gereksinimini karşılamada sosyo-ekonomik nedenlerden dolayı zorluk yaşamaktadır. Üstün yetenekli çocuklar mükemmeliyetçi bir yaklaşıma ve kendilerinden ve çevrelerinden yüksek beklentiye sahip olurlar (Karakuş, 2010). Ebeveynler çocuğuna karşı yetersiz hissederler. Bu durum ailenin sorumluluk alanını eğitim kurumlarıyla paylaştığı bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Kimi zaman yetenekli öğrenciler fark edilememekte ya da standart müfredata yatkın olunmadığı anlaşılmaktadır. Öğrencinin fark edilmemesi ebeveynler, öğretmenler ve daha da önemlisi öğrencinin kendisi için büyük bir problem olmaktadır (Arköse ve Üstün, 2023).

Ebeveyn olmanın hem olumlu hem de olumsuz yönleri bulunur. Bu durumlar çocuklara bağlı olarak değişebildiği gibi ebeveynlerin kişisel deneyimleriyle ilişkili olduğu görülmektedir. Esasında ebeveyn olmak bir yanı sıra ebeveynlerin yaşamlarına büyük bir sorumluluk yüklemesinden kaynaklı karmaşık bir durum olabilmektedir. Çocuk sahibi olmak bir yandan bireylerin gelişime açık olmasına fırsat tanırken diğer yandan çocuğun yetiştirilmesinde ortak bir kanaate varamamak durumu karmaşık hale getirebilmektedir (Nomaguchi ve Milke, 2003).

Sonuç ve Öneriler

Ebeveynler, erken konuşma, hızlı öğrenme, ilgi alanlarının yaşlılarından farklı olması gibi etmenlerle çocuklarının üstün yetenekli olduğunu fark ederler. Çocuklarının üstün yetenekli olduğunu öğrenmek, ebeveynlerin hayatında büyük değişiklikler yaratmakta, fakat çocukların özgüvenini ve okuldaki saygınlığını artırmaktadır. Ebeveynlerin, çocukların ihtiyaçlarını karşılamak için oldukça çaba gösterdikleri ancak bazen, eğitim sistemindeki fırsatlar nedeniyle, kendilerini yetersiz hissettikleri görülmektedir. Üstün yetenekli çocuklar aileleri, akrabaları ve yakın çevreleri tarafından genellikle olumlu karşılandığı fakat bazı ebeveynlerin çocuklarının farklılığını öne çıkarmaktan çekindiği görülmektedir. Ebeveynler, çocuklarının istemediği davranışları

sergilemesi karşısında duygularını yönetmeye çalışarak sakin kaldıkları fakat zaman zaman tepkilerini gösterdikleri, sinirlendikleri belirtilmiştir.

Dezavantajlı geçmişe sahip gençlerden üstün yetenekli olanlar çoğu kez göz ardı edilirler. Bunun nedeni düşük sosyo-ekonomik ve kültürel çevreden geliyor olmalarıdır (Reynen-Woodward vd., 2023). Ebeveynler çocuklarını yetiştirirken sıklıkla gerçek duygularını gizledikleri, duygusal emek sarf ederek duygu yönetimi yaptıkları görülmüştür. Duyguların kontrolü, kişinin amaçlarını gerçekleştirmek amacıyla duygularını bastırmak yoluyla gerçekleştirilmektedir (Leana- Taşçılar, 2024). Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin, çocuklarının özel durumundan dolayı duygularını bastırması söz konusudur. Üstün yeteneklilik fenomeninin ailenin yakın çevresi tarafından bilinmemesi, çocukların takdir edilmekten çekinilmesi, yaşanan sosyo-kültürel çevreyle ilişkili olarak üstün yetenekliliğin göz ardı edilmesiyle ilişkilidir.

Üstün yetenekli çocukların potansiyellerinin keşfi noktasında tüm meslek grubundaki öğretmenlere büyük görev düşmektedir. Bu nedenle öğretmenlerinin üstün yetenekli öğrencilerinin tanımı, onların özelliklerine ve tanımlanmasına, eğitime yönelik bilgi ve farkındalıklarının yükseltilmesi gerekmektedir (Bildiren vd., 2020). Böylece, çocukların ilgi alanlarına yönelebilir, sorumluluklar verilebilir, diğer çocuklara yardımcı olmaları sağlanabilir; akademik zorluklarla başa çıkması sağlanabilir (Cornoldi, 2023).

Burada öğretmenlere, ebeveynlere, kurumlara ve topluma büyük görev düşmektedir. Öğrencilerin güçlü yönlerini ön plana çıkarma ve zayıf yönlerini tespit etme önem arz etmekte; bu, toplumsal farkındalık gerektirmektedir. Aileler, kurumlar, hatta medya çocukların daha iyi anlaşılabilmesi için üstün yetenekli çocuk kavramını daha iyi bilmelidir. Gerek ebeveynlerin çocukların hızına yetişememesi gerekse normal eğitim kurumlarının çocukların ihtiyaçlarını karşılaması hâlihazırdaki toplumsal farkındalığa olan yüksek beklentiye ortaya çıkarmaktadır. Çocukların fiziksel ihtiyaçları kadar duygusal ve sosyal ihtiyaçları olduğunun farkına varmak, buna cevap vermek bir çocuğun sağlıklı bir birey olmasında öne çıkmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarına ve aile içinde birbirlerine olan davranışlarında doğru ve yanlış durumları fark etmesi, bu konularda eğitimler alması ve sürecin dinamik kalması “Ç sınıfı ehliyet” adına önem arz etmektedir. Ç sınıfı ehliyet esasında bir metafordur. Tıpkı bir araç kullanmadan önce nasıl kurs alınıyor ve periyodik olarak araçların bakımları yapılıyorsa, insan yaşamının en önemli dönemi olarak gelecek nesillerin yetiştirilmesinde evlilik kritik yere sahip olup aile kurumunun da sıklıkla kontrol altında olması, alanın profesyonelleri tarafından gerekli yönlendirmenin yapılması gerekmektedir. Sağlıklı bir aile bilinçli ebeveynlikten geçmekte olup ailenin birlik ve beraberliği için Ç sınıfı ehliyetin periyodik aralıklarla yenilenmesi önem arz eder. Bu kapsamda çocuk yetiştirme üzerine deneyim kazanarak profesyonelleşen ebeveynler iç görü kazanır, birbirlerine rehberlik yaparlar, sosyal destek mekanizması olurlar.

Psikologlara, Eğitimcilere, Politika Yapıcılara ve alanın tüm profesyonellerine öneriler aşağıda sunulmaktadır.

- Aile kurumunun güçlendirilmesi için bireylere evlenmeden önce aile içi iletişim ve çocuk yetiştirmeye yönelik eğitimler zorunlu olmalı ve bu eğitimler sonunda çiftlere “Ç sınıfı ehliyet” sertifikası verilmelidir. Bu eğitimlerde özellikle aile değerleri ve kriz anlarında zorluklarla mücadele etme pratikleri verilmelidir. Bireyler evlenmeden önce evliliğin sorumluluklarına yönelik eğitimler almalıdır. Bu eğitimler bireylerin evliliklerinin sürdürülebilirliği noktasında bir sözleşme niteliği taşınmalıdır.

- Üstün yetenekli çocukların yetiştirilmesinde ebeveynlerin birtakım hatalar yaptıkları görülmektedir. Bu hataların başında çocuğun özel yeteneklerinin olması, ebeveynlerin çocuklarına normal çocukların ebeveynlerinden daha farklı davranmalarına neden olduğu, her ne kadar özel yetenekli olsa da birer çocuk oldukları göz ardı edilebildiği tespit edilmektedir. Çocuklara üstün yeteneklilik olgusunun üstünlük anlamına gelmeyeceği açıklanmalıdır.

- Aile içi iş bölümünde, iş yoğunluklarına bağlı olarak kimi aileler iş bölümü yaptıklarını belirtse de çoğunlukla kadınların başaktör olduğu görülmektedir. Burada Ç sınıfı ehliyetle aile içi sorumluluklarda cinsiyete dayalı iş bölümlerinin ortadan kalkması önem arz etmektedir.

- Üstün yeteneklilik IQ skorları sonucunda elde edilen bir fenomendir. Bu durum diğer çocuklardan üstün olduğu anlamına gelmemelidir. Günümüzde üstün yetenekli çocuklar eğitim alanındaki gelişmeler sayesinde tespit edilebilmekte olup hali hazırda fırsat eşitsizliğine maruz kalmış, yetenekleri keşfedilemeyen çocuklar olduğu, herhangi bir ayrımcılık karşısında dışlanmış hissedeceği mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır.

- IQ skoru kadar duygusal zekâ da önem arz etmektedir. Çocukların salt akademik başarısı onların yaşam becerilerini köreltebilir, gelecekte yalnız birey olarak hayatın zorluklarıyla başa çıkmalarını güçleştirebilir. Bu noktada entelektüel zekâ kadar duygusal zekâ eğitimlerine de yer verilmelidir.

- Üstün yetenekliliğin, özel çocuklar kategorisinde yer alan kaynaştırma, özgül öğrenme güçlü olan çocukların önüne geçirilmemesi gerekmektedir. Bir çocuğun saygınlığı IQ skoruyla değil, birey ve insan yönleriyle vurgulanmalıdır. Her bireyin şahsına özgü yönlerinin, keşfedilmemiş yeteneklerinin olduğu unutulmamalıdır. Burada bireylerin üstün/özel yetenekli olup olmamasından bağımsız ortak toplumsal normların geliştirilmesi, bireysel farklılıkların değil toplumsal bütünleşmelerin önemli olması elzemdir.

Kaynakça

- Alase, A. (2017). The Interpretative Phenomenological Analysis (IPA): A Guide to a Good Qualitative Research Approach. International Journal of Education and Literacy Studies. 5. 9-19. 10.7575/aiac.ijels.v.5n.2p.9.
- Avcı N, (1991). İletişim ve Aile. Türk Aile Ansiklopedisi Cilt 2. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Bakanlığı Türkiye Yazarlar Birliği Vakfı: Birim Basın Yayın Organizasyonu.

- Baykoç Dönmez, N. (2018) Üstün Yetenekli Çocuklar, Özel Gereksinimli Çocuklar İç. (Ed. Prof. Dr. Nilgün METİN) Anı Yayıncılık: Ankara
- Baykoç, N., Aydemir, D., Uyaroğlu, B. (2014). Inequality in Educational Opportunities of Gifted and Talented Children in Türkiye. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 143. 10.1016/j.sbspro.2014.07.566.
- Beni Anlayan Özel Yetenekli Çocuğum Var (2017) Ed.Celil Güngör, Özel Eğitim ve Rehberlik hizmetleri Genel Müdürlüğü
- Bildiren, A., Gür, G., Sağkal, A. S., & Özdemir, Y. (2020). Okul öncesi öğretmenlerinin üstün yetenekli çocukların tanınması ve eğitimlerine ilişkin algıları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 21(2), 329-356. doi: 10.21565/ozelegitimdergisi.572326
- Bliss, L.A. (2016). Phenomenological Research: Inquiry to Understand the Meanings of People's Experiences. *Int. J. Adult Vocat. Educ. Technol.*, 7, 14-26.
- Braun, V. & Clarke, V. (2022). *Thematic Analysis: A Practical Guide*. Sage. Paperback, 376 pages. (ISBN: 978-1-4739-5323-9)
- Calero, M., Garcia-Martin, M., Robles-Bello, M. A. (2011). Learning Potential in high IQ children: The contribution of dynamic assessment to the identification of gifted children. *Learning and Individual Differences*. 21. 176-181. 10.1016/j.lindif.2010.11.025.
- Cornoldi, C., Giofrè, D., Toffalini, E. (2023). Cognitive characteristics of intellectually gifted children with a diagnosis of ADHD. 10.48550/arXiv.2302.10521.
- Coşkun, R., Altunışık, R., Yıldırım, E. (2017) *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, SPSS Uygulamalı*, Sakarya Yayıncılık: Sakarya
- Craig, L., & Mullan, K. (2011). How mothers and fathers share childcare: A cross-national time-use comparison. *American Sociological Review*, 76(6), 834–861. <https://doi.org/10.1177/0003122411427673>
- Creswell, J. W. (2007). *Five qualitative approaches to inquiry*. Sage.
- Creswell, J. W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Çetin, A. (2023). Üstün yetenekli çocukların özellikleri hakkındaki görüşler. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(1), 77-88. doi:10.33206/mjss.1103185
- Dağlıoğlu, H. E., & Alemdar, M. (2010). Üstün Yetenekli Bir Çocuğun Ebeveyni Olmak. *Kastamonu Education Journal*, 18(3), 849-860.
- Dean, L., Churchil, B. & Ruppanner, L. (2022) The mental load: building a deeper theoretical understanding of how cognitive and emotional labor overload women and mothers, *Community, Work & Family*, 25:1, 13-29, DOI: 10.1080/13668803.2021.2002813
- Demirhan, E., & Köksal-Konik, A. (2022). Üstün yetenekli bireyler ve intihar: Literatür inceleme çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 23(2), 459-480. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.762427>

- Demirkaya, H., Ünal, O. ve Bozan, İ. (2021). Ebeveynlerinin bakış açısından üstün yetenekli çocuklar, *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(3), 1671-1687.
- Erdem, Ş. & Baloğlu, M. (2018). Gifted adolescents' stress sources, reactions against stress and comparison with general adolescent population, *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 19(3), 598-609. DOI: 10.17679/inuefd.485921
- Garey, A. I. (1999) *Weaving Work and Motherhood*, Temple University Press
- Giorgi, A. (1997). The Theory, Practice, and Evaluation of the Phenomenological Method as a Qualitative Research Procedure. *Journal of Phenomenological Psychology*, 28, 235-260. <http://dx.doi.org/10.1163/156916297X00103>
- Greening, N. (2019). Phenomenological Research Methodology. *Scientific Research Journal*. VII. 10.31364/SCIRJ/v7.i5.2019.P0519656.
- Grolnick, W., Ryan, R. (1989). Parent Styles Associated With Children's Self-Regulation and Competence in School. *Journal of Educational Psychology*. 81. using a structured interview. 10.1037/0022-0663.81.2.143.
- Guest, G., Bunce, A., Johnson, L. (2006). How Many Interviews Are Enough?: An Experiment with Data Saturation and Variability. *Field Methods*, 18(1), 59-82. <https://doi.org/10.1177/1525822X05279903>
- Guez, A., Peyre, H., Cam, M., Gauvrit, N., Ramus, F. (2018). Are high-IQ students more at risk of school failure?. *Intelligence*. 71. 32-40. 10.1016/j.intell.2018.09.003.
- Guy, M. E., Newman, M. A. (2004). Women's jobs, men's jobs: Sex segregation and emotional labor. *Public Administration Review*, 64(3), 289-298.
- Gürültü, E., Alci, B. (2020). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitiminde Fırsat Eşitliği Bağlamında Öğrenci ve Veli Görüşleri. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. 16. 10.26466/opus.621789.
- Hays, S. (1998) *The Cultural Contradictions of Motherhood*, Yale University Press
- Hochschild, Arlie Russell (2001). *The Time Bind: When Work Becomes Home and Home Becomes Work*. New York: Henry Holtand Company.
- Hochschild, ArlieRussell (2003). *The Managed Heart: The Commercialization of Human Feeling*. Berkeley and Los Angeles, CA: The University of California Press
- Hochschild, ArlieRussell (2012) *The Second Shift, Working Families and Revolution at home*, London: Penguin Books
- Ivleva, M. (2018). Personal and Behavioral Peculiarities of Gifted Children: The Search for Invariant Characteristics of Giftedness. 10.2991/icadce-18.2018.124.
- Karakuş, F. (2011). Üstün Yetenekli Çocukların Anne Babalarının Karşılaştıkları Güçlükler. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 127-144. <https://doi.org/10.17860/efd.89448>

- Kaya, N. G., Mertol, H, İnce B. (2023). “Anaokulu Öğretmeni” Filmi Çerçevesinde Okul Öncesi Dönemde Üstün Yetenekli Çocuklar. 19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi, 4(1), 15-22.
- Kefeli, İ., Üçüncü, D., & Yaman, Z. (2021). Üstün Yetenekli/Zekâlı Öğrencilerle “Çocuklar İçin Felsefi Etkinlik” Uygulaması: Nitel Bir Çalışma Örneği. Turkish Journal of Primary Education, 6(1), 51-65. <https://doi.org/10.52797/tujped.850057>
- Kelemen, G. (2010). A personalized model design for gifted children' education. Procedia - Social and Behavioral Sciences. 2. 10.1016/j.sbspro.2010.03.627.
- Klinik Psikoloji Enstitüsü (2012). Stanford Binet Testi <https://klinikpsikoloji.com.tr/stanford-binet-zeka-testi/> Erişim Tarihi: 20.12.2024
- Koca Arköse, D. & Üstün, A. (2023). “Ailelerin Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimine Yönelik Karşılaştığı Sorunlar”, International Academic Social Resources Journal, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:8, Issue:49; pp:2663-2670. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/ASRJOU>
- Lazarus, R., & Folkman, S. (1984). Stress, Appraisal, and Coping. New York: Springer.
- Loudová, I. & Havigerová, J. & Haviger, J. (2015). The Communication between Schools and Families from the Perspective of Parents of High School Students. Procedia - Social and Behavioral Sciences. 174. 1242-1246. 10.1016/j.sbspro.2015.01.743.
- Majid, R. & A, Aliza. (2010). Consequences of Risk Factors in the Development of Gifted Children. Procedia - Social and Behavioral Sciences. 7. 63-69. 10.1016/j.sbspro.2010.10.010.
- Merriam, Sharan B. (2018) Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber (Çev.Ed. Selahattin Turan) Nobel Yayıncılık: Ankara
- Miller, Sue. (2003). Analysis of phenomenological data generated with children as participants. Nurse researcher. 10. 68-82. 10.7748/nr2003.07.10.4.68.c5908.
- Montgomery, A., Panagopolou, E. (2006). Work-family interference, emotional labor and burnout. Journal of Managerial Psychology. 21. 10.1108/02683940610643206.
- Moon, T. R., Brighton, C. M., and Trinter, C. P. (2012). A report on the evaluation of the Gifted Preogramming Options. Community Consolidated School District 181. [http://www.boarddocs.com/il/hccsdil/Board.nsf/files/8QNUB76C0EF6/\\$file/D181%20Board%20Final%20Report_board%20docs.pdf](http://www.boarddocs.com/il/hccsdil/Board.nsf/files/8QNUB76C0EF6/$file/D181%20Board%20Final%20Report_board%20docs.pdf)
- Morawska, A., Sanders, M. (2009). An evaluation of a behavioral parenting intervention for parents of gifted children. Behaviour research and therapy. 47. 463-70. 10.1016/j.brat.2009.02.008.
- Nomaguchi, K., Milkie, M. (2004). Costs and Rewards of Children: The Effects of Becoming a Parent on Adults' Lives. Journal of Marriage and Family. 65. 356 - 374. 10.1111/j.1741-3737.2003.00356.x.

- Ogurlu, Ü. (2015). Üstün Yetenekli Çocukların Mükemmeliyetçilik Özelliklerinin Aile Tutumu İle İlişkisi. *Journal of Turkish Studies*. 10. 751-751. 10.7827/TurkishStudies.8314.
- Özbay, Y. (2013). Üstün yetenekli çocuklar ve aileleri. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. Aile Eğitim Programı. <http://www.aep.gov.tr> Erişim Tarihi: 31.12.2024.
- Patton, M.Q. (2018). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri (Çev.Ed. Mesut Bütün, Selçuk Beşir, Demir). Ankara: Pegem Akademi.
- Peyre, H., Ramus, F., Melchior, M., Forhan, A., Heude, B., Gauvrit, N. (2016). Emotional, behavioral and social difficulties among high-IQ children during the preschool period: Results of the EDEN mother–child cohort. *Personality and Individual Differences*. 94. 366-371. 10.1016/j.paid.2016.02.014.
- Reynen-Woodward, K., Round, P., Subban, P. (2023). Gifted, disadvantaged, unseen: A scoping study of giftedness, disadvantage and cultural difference in young adult learners. *Social Sciences & Humanities Open*. 7. 100477. 10.1016/j.ssaho.2023.100477.
- Schrodt, P., O'Mara, C. (2019): The development and validation of the emotion labor in families scale: Associations with emotion regulation, feeling caught, and relational satisfaction in parent-child relationships, *Communication Quarterly*, DOI:10.1080/01463373.2019.1596143
- Serinkan, C. (2012). Young People's Perception of the Evaluation of Parent Attitudes. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 47. 1583-1587. 10.1016/j.sbspro.2012.06.866.
- Shuck, A.L., Shuck, B., Thomas G. Reio Jr. (2013) Emotional Labor and Performance in the Field of Child Life: Initial Model Exploration and Implications for Practice, *Children's Health Care*, 42:2, 168-190, DOI: 10.1080/02739615.2013.766116
- Sivevska, Despina. (2010). Instigation and development of gifted in school. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 2. 3329-3333. 10.1016/j.sbspro.2010.03.510.
- Söğüt, R., Çekiç, A. (2020). Üstün Yetenekli Çocuğu Olan ve Olmayan Anne Babaların Ebeveynliğe İlişkin Yeterlilik Algıları İle Stres Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Gelişim Ve Psikoloji Dergisi*, 1(1), 1-15.
- Sumreungwong, U. (2003). Preservice Elementary Teachers' Attitudes Toward The Characteristics And Needs Of Gifted Children. Unpublished Doctoral Dissertation. University Of Northern Colorado, Greeley, Colorado.
- Taşcılar, M. (2024). Bibliyoterapinin Özel Yetenekli Çocukların Ebeveynlerinin Çocukları Hakkındaki Farkındalıklarına ve Duygu Regülasyonları Düzeyleri Üzerine Etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*. 10.53444/deubefd.1411184.
- Tekindal, M. & Uğuz Arsu, Ş. (2020). Nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımın kapsamı ve sürecine yönelik bir derleme. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 20 (1), 153 182.

- Tohum, M., & Tortop, H. S. (2018). Üstün/özel Yetenekli Çocuklarda Mutluluk. *Journal of Gifted Education and Creativity*, 5(2), 90-99
- van Manen M, van Manen M. Doing Phenomenological Research and Writing. *Qualitative Health Research*. 2021;31(6):1069-1082. doi:10.1177/10497323211003058
- Wallace, R.A. ve Wolf, A. (2015) Çağdaş Sosyoloji Kuramları (çev. Leyla Elburuz, M.Rami Ayas), Ankara: Doğu Batı
- Wharton, A. and R. Erickson (1993). Managing Emotions on the Job and at Home: Understanding the Consequences of Multiple Emotional Roles. *The Academy of Management Review* 18: 457.
- Wharton, A. S. (1999). The Psychosocial Consequences of Emotional Labor. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 561(1), 158-176. <https://doi.org/10.1177/000271629956100111>
- Wilson, A. (2015) A guide to phenomenological research. *Nursing Standard*. 29, 34, 38-43. Date of submission: January 30 2014; date of acceptance: March 21 2014.
- Winner, E. (1996). *Gifted children: Myths and realities*. Basic Books.
- Yalçın, H. (2022). Bir Araştırma Deseni Olarak Fenomenoloji/ Phenomenology As A Research Pattern. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 22. 213-232. 10.18037/ausbd.1227345.
- Yanchus, Nancy & Eby, Lillian & Lance, Chuck & Drollinger, Sabrina. (2010). The impact of emotional labor on work–family outcomes. *Journal of Vocational Behavior*. 76. 105-117. 10.1016/j.jvb.2009.05.001.
- Yıldırım, A., Şimşek H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Çatışma beyanı: Makalenin yazarı, bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkileri bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan ederler.